

N:o 41.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen om vissa förändringar i gällande förordning angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker; gifven Stockholms slott den 8 Mars 1895.

Under återopande af bilagda protokoll öfver finansärenden för denna dag vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att antaga följande förslag till förändrad lydelse af nedan nämnda §§ i nådiga förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 31 December 1891:

§ 7.

1. Har för gästgifveri — — — — — besörjer.
2. Der gästgifverihållning är mellan flere åbor fördelad, må utskänkingsrättighet af dem icke samtidigt utöfvas, utan af hvardera endast under den tid, han gästgifverihållningen besörjer. Den, som vill sin andel i utskänkingsrättigheten uppsäga, vare dertill berättigad, der uppsägning sker inom den tid, som i § 16 mom. 4 här nedan är bestämd.

§ 8.

1. I stad skall — — — — — i § 6 mom. 1.
2. För hvarje år — — — — — anses nödig.
3. Kongl. Maj:ts Befallningshafvande fatte derefter sitt beslut i ämnet och gifve det magistraten till känna; dock må ej mot stadsfullmäktiges eller allmän rådstufvas afstyrkande beslutas, att näringsidkare enligt mom. 2 antagas skola, ej heller sådane näringsidkares antal bestämmas högre än det, hvarom magistraten och stadsfullmäktige eller allmän rådstufva äro ense.

§ 9.

1. De i § 8 mom. 2 omförmälda försäljningsrättigheter afvensom de, hvilka magistraten, sedan stadsfullmäktige eller, der sådane ej finnas, allmän rådstufva blifvit hörde, finner skäligt låta i uppsagda eller förverkade rättigheters ställe under nästföljande försäljningsår utöfvas, varde före Juli månads utgång af magistraten på offentlig, minst fjorton dagar förut kungjord auktion utbudna för den af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande jemlikt § 8 bestämda tid af högst tre år åt den eller dem, som åtaga sig afgift för högsta litertal, och må härvid allenast en rättighet i sänder utbjudas. Magistraten insände derefter det vid auktionen förda protokoll jemte eget utlåtande till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som ege att pröfva de gjorda anbuden och dem, med afseende ej mindre å de bjudandes behörighet och lämplighet än äfven å den erbjudna afgiftens belopp, antaga eller förkasta.

2. Uppstår i stad fråga att åt särskildt inom staden uteslutande för ändamålet bildadt bolag öfverlåta all den minuthandel med och utskänkning af bränvin, hvilken eljest skall, enligt näst föregående mom., å auktion utbjudas, må magistraten genom minst en månad förut utfärdad offentlig kungörelse inom viss utsatt tid infordra skriftliga anbud å sådan minuthandel och utskänkning. Inkomna anbud, som böra åtföljas af bolagets stadgar, granskas af magistraten, hvilken, efter det stadsfullmäktige, eller, der sådane ej finnas, allmän rådstufva blifvit hörde, insänder handlingarne jemte eget utlåtande till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som med afseende å bolagens lämplighet eger anbuden antaga eller förkasta. Finner Kongl. Maj:ts Befallningshafvande icke skäl antaga något af de gjorda anbuden eller blifva dessa icke pröfvade före Juni månads utgång, förfares såsom i mom. 1 är stadgadt.

§ 10.

1. Vill någon väcka förslag, att annan utskänkning än den, som kan tillkomma innehafvare af gästgifveri, må i socken å landet idkas, göre derom framställning hos kommunalnämndens ordförande inom första hälften af Mars månad det år, då försäljningen skall börjas. Kommunalnämnden skall före slutet af samma månad deröfver afgifva yttrande och deri, om bifall till utskänkningen för högst tre år tillstyrkes, utsätta den trakt, hvarinom den må ega rum, och derefter yttrandet öfverlemnas till ordföranden i kommunalstämman. Denne inhemte, före April månads utgång, på kommunalstämman, som blifvit två söndagar å rad pålyst, socknemännens utlåtande i ämnet. Varder framställningen af kommunalstämman ogillad, förfalle frågan. Har

åter kommunalstämman tillstyrkt bifall, insände, inom tre veckor från det kommunalstämman blifvit hållen, ordföranden kommunalstämmoprotokollet och kommunalnämndens yttrande, jemte eget utlåtande i ämnet, till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande. Varder framställningen icke genast af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande afslagen, låte Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, derest den trakt inom kommunen, hvarest utskänknings skulle utöfvas, är så belägen, att rörelsen kan vålla olägenhet för annan kommun, i kyrkan inom denna kommun kungöra, att sådan framställning blifvit väckt, med föreläggande för kommunen att, derest den har något att erinra mot bifall till framställningen, inom viss bestämd tid och vid förlust af rättigheten att i frågan vidare höras, till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande inkomma med yttrande. Sitt beslut i ämnet delgifve Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ordföranden i kommunalnämnden i den kommun, der fråga om utskänknings blifvit väckt, samt vederbörande länsman.

2. Der fråga uppstår — — — — — stadgadt är.

§ 11.

1. De enligt — — — — — eller förkasta.
2. På Kongl. Maj:ts särskilda pröfning i hvarje fall skall bero, om och under hvilka vilkor och bestämmelser all den minuthandel med och utskänkning af bränvin inom köping, hvilken eljest skall enligt näst föregående mom. å auktion utbjudas, må kunna åt bolag öfverlätas. För dylikt bolag gälle i tillämpliga delar, hvad som stadgas om bolag i stad.

§ 15.

1. På auktion inropad rättighet till minuthandel med eller utskänkning af bränvin må ej på annan person öfverlätas, utan att denne efter magistrats eller kommunalnämnds hörande af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande pröfvas lämplig och i öfrigt behörig.
2. Angående öfverlåtelse af bolags rättighet till minuthandel med eller utskänkning af bränvin finnes i § 18 mom. 2 stadgadt.
3. Öfverlåtelse af annan rättighet till minuthandel med eller utskänkning af bränvin vare ej medgifven.
4. Aflider den, som på annan grund än burskap eller sådant medgifvande, hvarom i § 13 sägs, innehar rättighet till minuthandel med eller utskänkning af bränvin, må rörelsen för sterbhusdelegarnes räkning icke fortsättas längre än till slutet af löpande försäljningsår och endast under vilkor, att sådant behörigen anmäles samt att rörelsen förestås af person, som efter magistrats eller kommunalnämnds hörande af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande pröfvas lämplig och i öfrigt behörig.

5. Aflider den, som på grund af stadgandet i § 13 innehar rättighet till bränvinsutskänkning, må rörelsen för sterbhusets räkning fortsättas till utgången af den tid, för hvilken rättigheten blifvit medgifven, med vilkor att sådant behörigen anmäles och att för rörelsens utöfvande ställes person, som af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande pröfvas behörig och lämplig.

§ 17.

1. Vid den beräkning, som i näst föregående § föreskrifves, må literalet för hvarje rättighet till minuthandel med eller utskänkning af bränvin i stad ej sättas under 3,000 och å landet ej under 1,500. Ej heller får auktionsanbud, som enligt § 9 eller § 11 för hvarterdera slaget af handel antages, understiga i stad 3,000 och å landet 1,500 liter.

2. För sådan rättighet till minuthandel med eller utskänkning af bränvin, som i § 6 eller § 7 omförmäles, äfvensom för de genom inrop å auktion enligt § 9 eller § 11 förvärfvade minuthandels- eller utskänkingsrättigheter erlägges afgift med 15 öre för hvarje liter af det bränvin, som enligt § 16 blifvit beräknadt eller hvarför afgift åtagen är.

3. Bolag, som jemlikt föreskriften i § 9 mom. 2 eller § 11 mom. 2 fått öfvertaga all minuthandel med och utskänkning af bränvin i stad eller köping, skall för hvarje sålunda öfvertagen rättighet erlägga årlig afgift för 3,000 liter med 450 kronor.

4. Bränvin, som denaturerats under de vilkor och den kontroll, hvarom särskildt är föreskrifvet, är ej underkastadt försäljningsavgift.

§ 18.

1. Bolag, som i § 9 mom. 2 omförmäles, skall hafva till ändamål endast att i sedlighetens intresse ordna och öfvervaka minuthandeln med och utskänkningen af bränvin inom staden och må icke afse att bereda vare sig delegarne vinning eller staden någon ekonomisk fördel utöfver den vinst, som enligt denna förordning kan densamma tillkomma. Delegarne i bolaget skola vara mer än dubbelt så många som antalet ledamöter i dess styrelse, dock ej färre än sex, af hvilka åtminstone fyra böra vara boende i staden.

2. Bolag må ej till annan öfverlåta all minuthandel med eller all utskänkning af bränvin inom staden, men skulle bolag vilja mot bestämd afgift åt annan öfverlåta någon af de utaf bolaget öfvertagna minuthandels- eller utskänkingsrättigheter, göre bolaget derom framställning hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som efter magistratens hörande eger att med afseende så väl å skälen och vilkoren för öfverlåtelsen samt lämpligheten och behörigheten hos den person, å hvilken öfverlåtelsen ifrågasättes, som ock å afgiftens

förhållande till det litertal bränvin, som anses kunna komma att afyttras, framställningen bifalla eller afslå.

3. Bolag må icke genom ombud upptaga beställningar å bränvin; icke förhyra andra lägenheter än dem, hvilka äro behöfliga för den rörelse, som bolaget sjelft utöfvar; icke ingå affärsafstal med enskilde styrelseledamöter i bolaget, ej heller låta aflöningen vare sig till styrelsen eller till de hos bolaget anställda personer vara beroende på omsättningen af bränvin och vin eller utgå med viss del af vinsten.

4. Bolag skall till fördelning enligt § 22 afstå förutom den försäljningsafgift, som enligt § 17 åligger bolaget, *dels*, utan afdrag, de afgifter, hvilka bolaget uppburit på grund af öfverlåtelse af försäljningsrättighet enligt mom. 2 här ofvan, *dels ock* hela den nettovinst, som uppkommit af all den rörelse, bolaget idkat. Bolaget åligger att inom fem månader efter försäljningsårets utgång hafva till vederbörande aflemnat nyssnämnda afgifter för öfverlättna rättigheter samt nettovinsten.

5. Bolags räkenskaper skola föras enligt föreskrifter och formulär, som utfärdas af Kongl. Finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå.

6. Granskning af bolags förvaltning och räkenskaper skall hvarje år i Januari eller Februari månad å dag, som af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet bestämmes, ske för näst föregående försäljningsår af fem revisorer, af hvilka två utses af stadsfullmäktige eller, der sådane ej finnas, allmän rådstufva, en af landstinget, en af hushållningssällskapets förvaltningsutskott samt en af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande. I stad, som icke deltagar i landsting, utse stadsfullmäktige jemväl den revisor, som eljest skulle af landstinget väljas. I Stockholm utses tre revisorer af stadsfullmäktige och två af Öfverståhållare-embetet. Revisorerna skola antingen ibland eller utom sig utse två personer att å deras vägnar deltaga i inventering af bolagets tillgångar vid försäljningsårets slut. Öfver revisionen afgifve revisorerne berättelse, hvilken, utom redogörelse för bolagets ekonomiska ställning och förvaltning samt hvad öfrigt revisorerne kunna finna skäl omnämna, skall innehålla *dels* yttrande, huruvida bolaget förvaltats i öfverensstämmelse med det i mom. 1 här ofvan angifna syfte, *dels* till- eller afstyrkande af ansvarsfrihet. Af revisionsberättelsen, vid hvilkens affattande de föreskrifter skola iakttagas, som kunna komma att af Kontroll- och justeringsbyrån meddelas, skola före Februari månads utgång exemplar öfversändas till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, stadsfullmäktige eller allmän rådstufva, landstinget, hushållningssällskapets förvaltningsutskott samt nyssnämnda byrå, och skall inom samma tid revisionsberättelsen på bolagets bekostnad offentliggöras i någon af ortens tidningar. Revisorerna äfvensom deras här ofvan nämnda ombud ega att af bolaget åtnjuta ersättning efter tredje klassen i gällande resereglemente.

7. Landsting, hushållningssällskaps förvaltningsutskott och stadsfullmäktige eller, der sådane ej finnas, allmän rådstufva ega att besluta om ansvarsfrihet för bolag. Vågrar någöndera ansvarsfrihet, skola skälen därför uppgifvas och ärendet hänskjutas till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, hvilken deri fatte beslut.

8. Bolag vare pligtigt ställa sig till efterrättelse de föreskrifter Kongl. Maj:ts Befallningshafvande kan meddela vare sig med anledning af vägrad ansvarsfrihet eller till följd af annan framställning från någöndera af de i nästföregående mom. nämnda myndigheter. Tredskas bolaget fullgöra sålunda gifna föreskrifter, eger Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förelägga lämpligt vite eller återkalla bolagets rättighet till minuthandel med och utskänkning af bränvin att upphöra med löpande försäljningsårs utgång.

§ 20.

1. Afgiften för utskänkning, dertill på grund af § 13 rättighet meddelats, bestämmes af den för bevillningstaxering näst derefter sammanträdande nämnd, men får ej understiga det belopp, som för den ifrågavarande tiden svarar mot den afgift, hvilken enligt de i § 17 stadgade beräkningsgrunder för år minst utgå bör. Skulle tiden ej uppgå till 14 dagar, må dock afgifterna ej för kortare tid beräknas. Innan utskänkningen må företagas, skall nyssnämnda belopp förskottsvis erläggas till vederbörande uppbördsman.

2. Afgiften — — — — — hufvudsäte.

§ 21.

1. Öfver beslut, som taxeringsnämnd, jemlikt § 16 mom. 1 och mom. 3, meddelar i fråga om beräkning af det litertal bränvin, för hvilket försäljningsavgift skall erläggas, eller jemlikt § 20 rörande bestämmandet af sådan afgift, eger så väl den skattskyldige som vederbörande landsting, hushållningssällskaps förvaltningsutskott, stad, magistrat, socken eller kommunalnämnd att hos pröfningsnämnd anföra besvär inom den tid och i den ordning, som för öfverklagande af taxeringsnämndens beslut i allmänhet äro bestämda; äfvensom pröfningsnämnd tillkommer att, ehvad dylikt beslut blifvit öfverklagadt eller ej, deri vidtaga förändringar, som finnas skälige; och må vidare klagan öfver pröfningsnämnds beslut, i den ordning förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst i allmänhet bestämmer, fullföljas af dem, hvilka öfver taxeringsnämnds beslut, enligt hvad här ofvan sägs, ega besvär anföra.

2. Utan hinder — — — — — laga kraft.

§ 22.

1. De afgifter — — — — — öfverlåten.
2. De andelar af i näst föregående mom. omförmälda medel, som tillfalla landsting och hushållningssällskap, insättas i vederbörande landskontor. De andelar åter, som ingå till Statskontoret, skola genom dettas försorg fördelas på rikets samtliga landstingsområden efter folkmängden, med iakttagande af att folkmängden för hvarje landstingsområde, inom hvilket ligger stad, som ej deltagar i landsting, minskas med samma stads folkmängd. Af det belopp, som efter denna fördelning tillfaller hvarje landstingsområde, eger landstinget och vederbörande hushållningssällskap att uppbära hvarterda en fjerdedel samt landsbygdskommunerna hälften. Fördelningen mellan dessa senare sker likaledes efter folkmängden.
3. Rörande användningen — — — — — afgifvas.

§ 38.

1. Den, som — — — — — ett år.
2. Dessutom — — — — — förbrutna.
3. Förbrytaren varde derjemte dömd att, då olofflig minuthandel eller utskänkning egt rum, utgifva försäljningsavgift för det litertal, som, efter hvad utredas kan, blifvit oloffligen förytttradt, dock ej under det belopp, som svarar mot en fjerdedel af hvad, enligt de i § 17 stadgade grunder, för år minst utgå bör; skolande, der den, som idkar minuthandel, gör sig skyldig till olofflig utskänkning, den här stadgade påföljd ådömas, oberoende af den försäljningsavgift, som erlägges för minuthandeln.
4. Har förbrytelse — — — — — 30 kronor.

§ 41.

1. Underlåter den — — — — — utgöra.
 2. Den, som idkar — — — — — kronor.
 3. Underlåter bolag att inom den i § 18 mom. 4 föreskrifna tid till vederbörande aflemna der omnämnda afgifter för öfverlåtna rättigheter och vinstmedel, varde desamma genast utmätta.
- De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynes städe väl bevågen.

OSCAR.

Claës Wersäll.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 Mars 1895.*

Närvarande:

Hans Excellens Herr, Ministern för utrikes ärendena Grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: Friherre ÅKERHIELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD,
GILLJAM,
Friherre RAPPE,
CHRISTERSON,
WERSÄLL.

Tillförordnade chefen för finansdepartementet, statsrådet Wersäll anförde i underdånighet:

»I underdånig skrifvelse den 9 Maj 1894 anför Riksdagen, att åtskilliga anmärkningar förekommit mot det sätt, hvarpå några af de enligt § 9 mom. 2 i bränvinsförsäljningsförordningen bildade bolag utöfvat sin verksamhet, samt att vissa af de påpekade missförhållandena syntes ådagalägga behovet af ändringars vidtagande i den rörande ifrågavarande bolag gällande lagstiftning. I främsta rummet syntes det nödigt, att af förordningen med erforderlig tydlighet framginge, att dessa bolags ändamål icke vore att förskaffa delegarne vinst eller att städerna derigenom skulle tillskyndas förökade inkomster, utan endast att sätta städerna i tillfälle att i sedlighetens intresse ordna bränvinsförsäljningen, till följd hvaraf det för framtiden borde förbjudas bolagen att genom kringresande agenter upptaga beställningar på bränvin. Efter att hafva förklarat sig anse att det borde tagas under ompröfning, huruvida icke en sådan anordning lämpligen kunde vidtagas, att ifrågavarande bolag blefve aktiebolag, anför Riksdagen, vidare, att det, frånsedt frågan om lämpligaste

bolagsformen, vore af största vigt, att för hvarje fall i bolagsordningarne inflöte bestämmelse derom, att *dels* bolagsdelegarnes antal skulle vara så stort, att förefintliga stadganden angående styrelse, revision och bolagsstämma blefve fullt effektiva och bolagets verksamhet kunde anses uppbäras af ett allmännare sedligt intresse inom kommunen, *dels* delegarne skulle utgöras företrädesvis af personer, bosatta inom den kommun, der bolaget hade sin verksamhet, *dels* ock at ifrågavarande bolags förvaltning gafves erforderlig offentlighet.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har Riksdagen anhållit, det täcktes Eders Kongl. Maj:t lata utreda, huruvida icke sådana ändringar i gällande lagstiftning angående öfverlatelse af bränvinsförsäljningsrättigheter, hvarom stadgades i § 9 mom. 2 af bränvinsförsäljningsförordningen, lämpligen kunde vidtagas, att det med dylik öfverlatelse afsedda sedliga ändamål kunde i högre grad än hittills ernås, samt derefter för Riksdagen framlägga förslag till de ändringar i lagstiftningen, hvartill utredningen kunde föranleda.

Vid föredragning den 1 juni nästlidet är af Riksdagens skrivelse beslöt Eders Kongl. Maj:t att genom Sina Befallningshafvande från samtliga utskänkningsbolag infordra vissa upplysningar angående bolagens verksamhet och på grund af de sålunda erhållna uppgifterna, delvis fullständigade med revisionsberättelserna för försäljningsåret 1892—93, har chefen för Eders Kongl. Maj:ts finansdepartements kontroll- och justeringsbyrå utarbetat en redogörelse för ifrågavarande bolags organisation och verksamhet. Innan jag lemnar en öfversigt af innehållet i nämnda redogörelse, tillåter jag mig erinra derom, att redan före den genom 1855 års förordningar genomförda reformen i den svenska bränvinslagstiftningen hade i flera städer bolag bildat sig till öfvertagande af bränvinsdetaljhandeln i syfte att göra denna rörelse mindre skadlig. Då detta, enligt hvad vid 1853—54 årens riksdag uppgafs, äfven lyckats, infördes i försäljningsförordningen af den 18 januari 1855 bestämmelse, att magistraten finge med bolag sluta aftal utan föregående auktion om öfvertagande af all minuthandeln med eller utskänkningsbolagen af bränvin inom staden eller beggedera. Härmed afsågs, sasom af förhandlingarna vid nämnda riksdag framgår, »befrämjande af allmänt väl», men i förordningen inkom ej då och har ej heller sedermera införts något ord, antydande detta bolagens syfte. Ej heller i öfrigt intogos till en början några närmare bestämmelser om bolagen, utan de stadganden, som derom förekomma i nu gällande förordning, hafva tid efter annan införts på ett flertal ställen i författningen och derigenom i viss mån kommit att sakna öfverskadlighet och följdriktighet. Sålunda stadgades 1863, att aftalen mellan magistrat och bolag skulle underställas Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes pröfning; 1867 att, när fråga om bränvinshandelns öfverlatande at bolag uppstode, skulle magistraten genom offentlig kungörelse infordra anbud från bolag; och 1869 att de inkomna anbuden skulle öfver-

lemnas till länsstyrelsen, som egde att dem efter pröfning antaga eller förkasta. 1871 bestämdes, att endast utskänkningsbolagen finge öfverlemnas åt bolag, men detta ändrades redan 1873, då den äldre ordningen åter infördes. Samma år stadgades om bolags rätt att mot bestämd afgift öfverlåta en eller annan försäljningsrättighet; att bolag skulle afstå den a all bränvinshandel uppkommande nettovinsten; samt att bolagens räkenskaper skulle granskas af fem af olika myndigheter utsedde revisorer. Sedermera gjordes med afseende å bolagen ingen förändring i försäljningsförordningen förr än 1885, då det bestämdes, dels att, när bränvinshandeln öfverläts åt bolag, detta skulle öfvertaga både utskänkningsbolagen och minuthandeln, dels att bolagens räkenskaper skulle föras efter formulär och föreskrifter, som meddelades af kontroll- och justeringsbyrån, dels slutligen att landsting och hushållningssällskap egde att besluta om ansvarsfrihet för bolagen samt att, om sådan nekades, ärendet skulle hänskjutas till Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande. 1885 medgafs ock köpingar under vissa vilkor att öfverlåta bränvinshandeln åt bolag, hvilket dock redan dessförinnan i några fall förekommit. 1887 bestämdes, att de vinstmedel, bolagen äro skyldiga afstå, skola aflemnas inom viss tid, samt 1892, att anbud från bolag att öfvertaga bränvinshandeln skola ingifvas förseglade.»

Sedan tillförordnade departementschefen härefter lemnat en framställning af innehållet i den förut omnämnda redogörelsen för utskänkningsbolagens organisation och verksamhet, hvilken redogörelse finnes under litt. — detta protokoll bilagd, anförde tillförordnade departementschefen vidare:

»Då nu en omarbetning af försäljningsförordningens bestämmelser angående bolagen skall företagas, synes det vara lämpligt att såvidt möjligt på några få ställen i förordningen sammanföra sagda bestämmelser, sålunda att i § 9, som handlar om utbud af försäljningsrättigheter i stad, stadgas hvad iakttagas skall vid försäljningsrättighets upplåtande åt bolag; att i § 17 stadgas om den årsafgift, som bolag, liksom andra rättighetsinnehafvare, skall erlägga; samt att samtliga öfriga bestämmelser angående bolagens rättigheter och skyldigheter sammanföras i § 18.

§9 mom. 2. Hvad först angår sättet för försäljningsrättighets upplåtande åt bolag, är för närvarande föreskrifvet, att länsstyrelsen skall pröfva de inkomna anbuden med afseende å ej mindre bolagens lämplighet än äfven den erbjudna afgiftens belopp. Denna föreskrift om pröfning af den erbjudna afgiften var fullt motiverad, så länge bolagen egde att sjelfva disponera vinsten på sin rörelse, men numera, sedan bolagen blifvit skyldiga att afstå äfven denna vinst, är föreskriften öfverflödlig och den har dessutom visat sig i viss mån motverka syftet med bolagsinstitutionen. Det är visserligen sant, att den nämnda föreskriften icke hindrar länsstyrelsen att antaga ett lägre anbud från det bolag,

som länsstyrelsen finner vara lämpligast, men den har dock på åtskilliga håll bidragit att drifva upp årsafgifterna, hvilket åter gifvit bolagen skäl och förvärdning att söka öka sin omsättning. För öfrigt var det just en genom denna föreskrift föranledd täflan, som gaf anledning till den år 1892 vidtagna ändringen i § 9, att bolagens anbud skulle ingifvas förseglade. Det synes därför vara skäl att bestämma bolagens årsafgift till ett visst belopp, lika för hvarje öfvertagen försäljningsrättighet, och synes detta lämpligen kunna sättas lika med den i § 17 stadgade minimiafgiften för försäljningsrättighet i stad, hvarvid skillnad ej bör göras mellan bolag i stad och bolag i köping, enär köpingarne för att kunna få öfverlåta bränvinsförsäljningen åt bolag böra med afseende på folkmängd vara något så när likställda med städer. Genom denna förändring få länsstyrelserna, såsom de böra hafva, fullkomligt fria händer att pröfva bolagens anbud uteslutande ur synpunkten af bolagens, d. v. s. deras stadgars och delegares eller åtminstone styrelsemedlemmars lämplighet. Föreskriften, att anbuden böra vara förseglade, varder nu öfverflödig, när ingen afgift bjudes.

Ett annat från äldre tid, nämligen ända från år 1855, qvarstående stadgande är bestämmelsen, att magistraten skall sluta aftal med det bolag, hvars anbud blifvit af länsstyrelsen antaget. Detta var naturligtvis rätta ordningen, då magistraten egde att besluta om öfverlåtelsen, men är det ej numera, då tillvägagåendet bör vara detsamma för öfverlåtelser till bolag, som för öfverlåtelser till enskild person efter förrättad auktion, i hvilket senare fall dylikt aftal ej är föreskrifvet. Ifrågavarande stadgande kan så mycket hellre borttagas, som erfarenheten visat, dels att detsamma i flera städer ej vidare tillämpas, dels att mestadels aftalen, der de förekomma, äro fullständigt innehållslösa.

Riksdagen har, såsom jag förut omnämnt, ifrågasatt, huruvida det icke vore lämpligt, att samtliga utskänkingsbolag blefve aktiebolag, enär enligt nu gällande förordning angående aktiebolag stadfästelse å sådant bolags ordning skall sökas hos Eders Kongl. Maj:t, hvarigenom skulle vinnas ökad garanti, att lämpliga och för samtliga dessa bolag mera likformiga stadganden komme att i de särskilda bolagsordningarna intagas, och hvarigenom framför allt en ökad kontroll å bolagen skulle ernås. Sedan Riksdagen aflät sin underdåniga skrifvelse, har emellertid Eders Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagt förslag till ny lag om aktiebolag, enligt hvilket förslag Eders Kongl. Maj:ts stadfästelse icke vidare skulle komma att erfordras för aktiebolagens ordningar. Under förutsättning af Riksdagens bifall till nämnda förslag har skälet för den af Riksdagen ifrågasatta förändringen förfallit, och saknar jag därför anledning att nu vidare inlåta mig på denna fråga. Med de förändrade bestämmelser rörande bränvinsbolagen jag nu går att föreslå, torde man i

öfrigt ega anledning antaga, att de med den af Riksdagen ifrågasatta anordningen afsedda syftemålen ändock skola varda i väsentlig grad uppnådda.

§ 18
mom. 1.

Stiftarne af det utskänkningsbolag, som sedermera gifvit hela det svenska bolagssystemet dess namn, nämligen bolaget i Göteborg, förklarade målet för bolagsverksamheten vara »ett förbättradt utskänkningsväsende, hvarigenom bränvinsbruket skulle kunna minskas», och skulle detta mål nås derigenom, att bränvinsförsäljningen öfverlemnades åt bolag, bildade af perscner, som skötte affären »icke för vinnings skull utan af välvilja för den arbetande klassen». Kontroll- och justeringsbyråns redogörelse för utskänkningsbolagens organisation och verksamhet visar tydligt, att ännu mycket återstår att ändra och förbättra. innan göteborgssystemet blifvit infördt i alla de kommuner, inom hvilka detaljhandeln med bränvin blifvit öfverlemdad åt bolag; det vill till och med synas, som om åtskilliga af dessa bolag icke uppfattat sjelfva grundtankarne i sagda system. Sasom i sin mån betecknande för den uppfattning af bolagens uppgift, som i vissa orter råder, kan anföras den underdåniga ansökning, som förlidet år anmäldes hos Eders Kongl. Maj:t, angående rättighet för en köping att åt bolag öfverlemda bränvinsförsäljningen, för hvilken ansökan intet annat skäl anfördes, än att derigenom en välbehöflig inkomst skulle beredas köpingen. Då emellertid bolagen, åtminstone formelt kunna undskylla sig dermed, att gällande försäljningsförrättning icke alägger dem att tillämpa nämnda principer, är det af vikt, att, i enlighet med Riksdagens derom uttalade önskan, en definition å bolagens ändamål införes i förordningen och synes denna definition för tydlighetens skull böra gifvas både i positiv form — bolaget skall hafva till ändamål att i sedlighetens intresse ordna och öfvervaka bränvinsdetaljhandeln inom staden — och i negativ — bolaget må icke afse att bereda vare sig delegarne vinning eller staden ekonomisk fördel.

Syftet med bränvinshandelns öfverlemnande åt *bolag* är naturligtvis att vinna större trygghet för och kontroll öfver, att rörelsen icke skötes för enskild vinnings skull, men denna trygghet blir väl liten, då bolaget endast består af två eller tre personer, såsom förhållandet är med en fjerdedel af samtliga utskänkningsbolag, och den kontroll, som bolagets styrelse borde vara underkastad från öfrige, inom kommunen boende och med dess förhållanden förtrogne bolagsmäns sida, uteblir ju alldeles, då samtliga bolagsmän blifva medlemmar i styrelsen. Ett bolag med endast ett par delegare blir lätt ett pro-forma-bolag, såsom t. ex. det bolag, hvars bolagsordning berättigar den ene bolagsmannen att ensam ordna och sköta rörelsen i dess helhet och den andre endast att genom besök i bolagets lokaler och annorledes göra sig underrättad om rörelsens gång och taga del af bokföringen.

Ehuru ett större antal delegare visserligen icke medför full säkerhet, att den nämnda kontrollen öfver styrelsen verkligen utöfvas, bör dock antalet vara så stort, att en dylik kontroll åtminstone blir möjlig. Är en kommun så liten eller intresset derinom för bränvinshandelns rationella ordnande så obetydligt, att icke ett bolag af t. ex. sex i saken vederhäftiga personer kan bildas, är det bättre, att försäljningsrättigheterna utbudjas på auktion. Å andra sidan får icke antalet sättas så högt, att samtliga ledande personerna inom kommunen måste ingå i detsamma, för att det må komma till stånd.

Skola åter bolagen kunna rätt öfvervaka, att bränvinshandeln bedrifves enligt förut angifna grunder, är det nödvändigt, att de i så vidsträckt mån som möjligt sjelfva och för egen räkning utöfva såväl minuthandeln som utskänknigen. I detta afseende hafva emellertid bolagen mycket att förebrå sig; icke mindre än nära halfva antalet bolag hafva så ordnat utskänknigen, att de i sjelfva verket icke utöfva en enda utskänkingsrättighet för egen räkning, men när de personer, som förestå utskänknigen, äro berättigade att deraf draga den vinst de kunna, kan man ej rimligtvis begära, att de skola vara intresserade af att söka minska bränvinsförsäljningen. Några bolag kunna ock sägas hafva missbrukat sin rätt att öfverlåta minuthandelsrättigheter, i det att de äfven öfverlåtut handeln med vanligt bränvin, hvaraf följden synes, da en vinhandlare i en landsortsstad kan annonsera i Stockholmstidningar, att han säljer sitt »välkända hushållsbränvin» till ett pris af 85 öre per liter vid köp af minst 20 liter. Redan nuvarande bestämmelser i § 15 mom. 3 angående dessa öfverlåtelse angifva, att de endast böra vara undantag, men då bestämmelserna ej tillämpas sålunda, måste de omredigeras så, att deras syfte tydligare framträder och att bolagens rätt att öfverlåta försäljningsrättigheter i betydlig mån begränsas. Göteborgssystemet gör i främsta rummet afseende på den arbetande klassens intresse, hvaraf följer att, der detta system tillämpas, inga s. k. krogar och ej heller några rättigheter till minuthandel med egentligt bränvin öfverlätas åt enskilda personer; de enda öfverlåtelse, som böra medgifvas, äro rättigheter till utskänkning å de större och bättre restauranterna och schweizerierna, hvilka bolagen åtminstone i våra största städer svårigen kunna sköta sjelfva, och, hvad minuthandeln beträffar, endast försäljning af dyrare spirituosa, såsom konjak, whisky, arrak o. d. samt likörer och punsch. Det synes dock icke vara fullt lämpligt att införa bestämmelser härom i sjelfva förordningen, enär det tillkommer länsstyrelserna att tillse, att inga obehöriga öfverlåtelseansökan med afseende både å skälen och vilkoren för öfverlåtelsen; pröfningen af vilkoren är ock nödvändig för att

§ 18
mom. 2.

hindra en del oegentligheter, som nu förekomma i åtskilliga öfverlåtelsekontrakt, såsom att den, som öfvertager en källarerättighet, skall hålla »skäliga» priser å spritvaror, bestå fri kost åt en badläkare med mera dylikt. En redan nu förefintlig bestämmelse, som dock icke alltid iakttagas, är att öfverlåtelsen skall ske mot bestämd afgift. Det är att hoppas, att när länsstyrelsernas uppmärksamhet blir fäst å de synpunkter, under hvilka pröfningen af öfverlåtelseansökningarna bör ske, en ändring i detta afseende till det bättre skall inträda. Under inga förhållanden bör emellertid ett bolag hafva rättighet att öfverlåta alla sina utskänkings- eller alla sina minuthandelsrättigheter, hvaraf följer, att, om staden är så liten, att endast en försäljningsrättighet af hvardera slaget finnes, denna bör utöfvas af bolaget sjelft. Denna princip synes vara af så stor vikt, att bestämmelse derom bör intagas i förordningen. Afgiften för ifrågavarande öfverlåtna rättigheter bör liksom afgiften för andra till enskilda personer öfverlåtna rättigheter bestämmas i förhållande till det litertal spirituosa, som anses kunna afyttras.

§ 18
mom. 3.

Det har anmärkts, att ett par bolag i temligen stor skala drifvit försäljning af bränvin genom agenter på annan ort än den, der bolagen utöfvat sin hufvudsakliga verksamhet. Enligt de fran bolagen inkomna uppgifterna, skulle detta numera icke ega rum i någon nämnvärd grad, men då Riksdagen uttryckligen begärt förbud deremot, torde ett sådant böra införas i förordningen, dock utan att härigenom någon inskränkning göres i den vinhandlarne hittills tillkommande rättigheten, att genom agenter utbjuda sina varor, äfven spirituosa, när de hafva af bolag erhållit rättighet till minuthandel dermed.

Såväl kontroll- och justeringsbyråns redan flera gånger åberopade redogörelse som äfven åtskilliga inför Eders Kongl. Maj:ts föredragna besvärsmål ådagalägga, att utskänkingsbolag ej sällan missbrukat den till dem öfverlåtna bränvinshandeln till att bereda antingen staden eller ock bolagsmännen sjelfva obehöriga fördelar, hvilket har skett dels genom det sätt, hvarpå bolagen uppgjort sina hyresaffärer, dels ock på andra sätt. Om hyresaffärerna yttras i kontroll- och justeringsbyråns redogörelse: »47 bolag, således mer än hälften af samtliga, hyrde under året 1892—93 en eller flera lägenheter af *kommunen*. Några förhyra af kommunen endast helt små och obetydliga lägenheter, för hvilka årliga hyran endast uppgår till ett eller annat hundratal kronor, under det att andra af kommunen förhyra samtliga sina lägenheter. 18 bolag uppgifva, att de förhyrt stadens hotell, och förmodligen är detsamma förhållandet i åtskilliga andra städer, der bolagen ej uppgifvit, hvilka de lägenheter äro, som de hyrt af staden. Ej ovanligt är, att bolaget hyr lägenheter af någon eller några bland *delegarne*; detta har egt rum i 27 fall. Ett bolag förhyrde

till och med samtliga lägenheter af den ene bolagsmannen.» I redogörelsen omnämnes vidare, hurusom bolagen i många fall åter uthyra de förhyrda lokalerna, ofta på sådana villkor, att hyran för de lägenheter, som bolaget behåller för egen räkning, blir alltför hög, hvarpå några exempel anföras. I åtskilliga af dessa fall är det genomskinligt, att bolaget indirekt lemnat staden bidrag till undvikande af förlust å dess stadshotell. Äfven om ett bolag sjelft icke skulle göra någon direkt förlust på dylika hyresaffärer, vare sig med kommunen eller andra, äro de dock icke lämpliga, enär bolaget genom dem ikläder sig förbindelser, som kunna ådraga detsamma ganska dryga omkostnader. Bolagets uppgift är ju icke heller att vara stadens kommissionär i ena eller andra afseendet. Då trots revisorers i några fall gjorda anmärkningar dessa missförhållanden kvarstå på många ställen, är det nödvändigt att i förordningen intaga förbud mot dylika hyrestransaktioner äfvensom förbud för bolagen att med enskilda styrelseledamöter ingå affärsaftal af andra slag, såsom angående leverans af varor, utförande af körslor med mera.

Det har anmärkts, att utskänkningsbolagen ej alltid iakttagit tillräcklig omtanke vid uppköpen af bränvin och andra spritvaror och man kan knappt förklara de på åtskilliga ställen förekommande höga inköpsprisen annorledes än genom antagandet, att i dem ingått enskild provision åt inköpens för rättare. Inom Riksdagen har äfven med anledning häraf ifrågasatts en föreskrift för bolagen att verkställa dessa inköp efter offentligt infordrande af anbud. Det är dock tvifvel underkastadt, huruvida en sådan föreskrift skulle vara till gagn. Priset å bränvin varierar i allmänhet ganska mycket, hvarför ett bolag åtminstone i en större stad har bättre utsigt att förse sig med bränvin till billigt pris, derest det står bolaget fritt att, då tillfälle yppar sig, göra inköp under hand, än om bolaget blefve tvunget att köpa allt bränvin på leverans uppgjord för längre tid. Detta under förutsättning, att bolaget ledes redbart och klokt, men är detta ej förhållandet, utan bolaget skötes egennyttigt, torde det ej vara omöjligt för dess styrelse att trots infordrandet af anbud bereda sig obehöriga förmåner, isynnerhet i aflägsset belägna småstäder. Flertalet bolag tillvägagå redan så, att de vid sina inköp infordra anbud från ett par eller flera af de större reningsverken, fastän detta infordrande ej sker genom annonser i tidningarna, och det torde ej vara omöjligt att på annan väg än genom direkt påbud förma samtliga bolag att verkställa sina inköp på sådant sätt. Kontroll- och justeringsbyrån har nämligen i sina senast utgifna berättelser angående bränvins tillverkning och försäljning infört uppgifter för samtliga bolag å det pris, hvartill bolaget under försäljningsåret inköpt bränvin, och det har redan visat sig, att de större afvikelserna från det gemensamma medelpriset blifvit färre, vare sig det nu är detta offentliggörande eller någon annan omständighet, som åstadkommit förbättringen. Af

nu anförda grunder anser jag det icke vara skäl att i förordningen införa något påbud om infordrande af anbud.

En missuppfattning synes vara mycket allmänt rådande rörande rätta sättet att aflöna styrelsens ledamöter samt öfriga hos bolaget anställda personer, i det att dessa erhålla antingen betalning i förhållande till mängden försäld spirituosa eller också viss del i bolagets vinst. Sasom af kontroll- och justeringsbyråns redogörelse synes, äro på många håll kontrakten med utskänkings- och minuthandelsföreständarne uppgjorda på sådant sätt, att försäljningsrättigheterna faktiskt äro till dem öfverlättna; ett bolag har gått så långt, att det till utskänkingsföreståndaren afstår nittio procent af nettovinsten å utskänkningen, men ändock anser bolaget att utskänkningen skötes för dess räkning. Detta sätt att aflöna bolagens personal kan naturligtvis icke annat än bidra till att uppmuntra bränvinsförbrukningen, hvarför det synes böra alldeles förbjudas.

§ 18
mom. 4.

Nuvarande bestämmelser om bolags skyldighet att afstå nettovinsten å rörelsen hafva af olika myndigheter tolkats på olika sätt, så att somliga ansett bolagen berättigade att sjelfva förfoga öfver vinsten å all annan rörelse än sjelfva bränvinshandeln, specielt öfver vinsten å vinhandel, och andra velat gifva bolagen rätt att för sina egna utgifter använda influtna afgifter för öfverlättna rättigheter. Den förra frågan har i ett par fall, der fråga varit om skyldighet för vederbörande bolag att afstå vinsten å vinhandel, äfvensom, i det ena af dessa fall, äfven å handel med malt- och läskedrycker, genom underdaniga besvär underställts Eders Kongl. Maj:ts pröfning, och har Eders Kongl. Maj:t dervid förpligtat bolagen att afstå äfven den sålunda uppkomna vinsten, hvaremot den andra frågan ännu icke varit dragen inför Eders Kongl. Maj:t. De nuvarande bestämmelserna synas mig dock böra tolkas så, att bolaget skall afstå de uppburna afgifterna utan afdrag, och i denna riktning hafva bestämmelserna därför omredigerats.

För närvarande behöfva bolagen ej aflemna ett försäljningsårs vinst förr än i påföljande april, så att de kunna disponera densamma i sju månader. Då detta redan nu är ett alldeles för långt anstånd och blir det än mera, om bolagens årsafgift, såsom föreslagits, bestämmes till mininiafgiften, hvarigenom det belopp, bolagen skola förskottsvis inbetala, för de allra flesta blir betydligt nedsatt, synes det böra förkortas, dock ej mera än att revisionen af räkenskaperna hinner afslutas före den för vinstens aflemnande bestämda tiden, hvartill alltså februari månads utgång synes bäst lämpa sig.

§ 18
mom. 6.

Derest det inom några län förekommande bruket, att länsstyrelsen, läns-tinget och hushållningssällskapet hvar för sig utse samma revisorer för samtliga

utskänkningsbolag inom länet, skulle blifva allmänt, hvilket för vinnande af större likformighet vore särdeles önskligt, kan det i de län, der många bolag förekomma, blifva svårt för revisorerna att medhinna revisionen på en månad, hvarför och då å andra sidan revisionsberättelsernas affattning ej drager en hel månad, det kan vara skäl att utsträcka tiden för revisionens verkställande till två månader, januari och februari, då berättelsen derom dock bör hinna aflemnas före sistnämnda månads utgång. Då en del revisionsberättelser äro mycket knapphändigt affattade, är det nödvändigt att i förordningen i korthet angifva, hvad dessa berättelser böra innehålla; för att dervid ej behöfva gå för mycket i detalj kan det vara lämpligt att lemna kontroll- och justeringsbyrån bemyndigande att rörande revisionsberättelsernas affattande meddela de närmare föreskrifter, som kunna visa sig behöfliga; detta bemyndigande kommer sålunda att innefatta en utsträckning af byråns nuvarande befogenhet att meddela föreskrifter angående bolagens räkenskaper. Den föreslagna bestämmelsen om revisionsberättelsens införande i en tidning afser att i någon mån gifva bolagets verksamhet en större offentlighet.

Den befattning med utseende af revisorer och meddelande af ansvars-§ 18 mom. frihet, som hittills tillkommit hushållningssällskapen, synes, särskildt med af- 6 och 7. seende å dessa sällskaps sammansättning och sättet för utöfvandet af deras verksamhet, böra öfverlåtas åt deras förvaltningsutskott, då ock en snabbare handläggning af ärendena vinnes. Följdriktigast torde då ock vara, att förvaltningsutskottet erhåller den rättighet, som § 21 mom. 1 för närvarande lemna hushållningssällskapen att anföra besvär öfver vissa af taxeringsnämnderna meddelade beslut. Den i förordningen förekommande inkonsequens, att stadsfullmäktige icke ega yttra sig om ansvarsfriheten, synes ock böra afhjelpas.

Enligt nu gällande bestämmelser skall, om ansvarsfrihet vägras ett bolag, § 18 mom. saken hänskjutas till länsstyrelsen, hvarefter bolaget är pliktigt ställa sig till 7 och 8. efter rättelse de föreskrifter, länsstyrelsen kan meddela till rättelse i anmärkta åtgärder. Angående omfånget af länsstyrelsens befogenhet härvid hafva skilda meningar yppat sig, i det åtskilliga länsstyrelser lära anse sig förhindrade att meddela för framtiden gällande föreskrifter; hvarjemte det inträffat, att ansvarsfriheten nekats under sådan form, att länsstyrelsen ej funnit sig kunna eller behöfva taga befattning med ärendet. Den, som vägrar ansvarsfrihet, bör uppgifva skälen för denna sin vägran och länsstyrelsen vara skyldig att derefter fatta beslut; för öfrigt böra de myndigheter, som hafva att besluta om ansvarsfrihet åt bolagen, vara berättigade att äfven i annat sammanhang framställa sina anmärkningar mot ett bolags förvaltning.

§ 18
mom. 8.

Den nuvarande påföljden för bolags försummelse att ställa sig gifna föreskrifter till efterrättelse har icke visat sig effektiv, i det att bolag år efter annat kunnat fortsätta ett förfarande, hvarom anmärkning gjorts af revisorerne och gillats af länsstyrelsen. Länsstyrelsen lärer därför böra tillerkännas rätt att återkalla bolags rättighet till minuthandel med och utskänkning af bränvin att upphöra med löpande försäljningsårs utgång.

Den föreslagna omflyttningen af nuvarande § 18 mom. 1 till § 17, hvarigenom vinnes, att § 18 kommer att endast handla om utskänkingsbolag, äfvensom af bestämmelsen om tiden för vinstmedlens inbetalande från § 22 mom. 2 till § 18 föranleder ändringar i § 20 mom. 1, § 38 mom. 3 och § 41 mom. 3 till följd af der förekommande hänvisningar.

§ 10
mom. 1.

Genom underdånig skrifvelse den 11 April 1893 anmälde Riksdagen, att sedan inom Riksdagen gjorts framställning om meddelande af bestämmelser i syfte att, då förslag om bränvinsförsäljningsställes inrättande inom en kommun å landet blifvit väckt, den eller de kommuner, som hade något att mot förslaget erinra, måtte beredas tillfälle att derutinnan till Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, innan denna myndighet i frågan fattade sitt beslut, afgifva yttrande, och då det vore tydligt att, isynnerhet i de mera tätt bebyggda trakterna af vårt land meddelande af rättighet att försälja bränvin inom en kommun kunde medföra stora olägenheter för angränsande kommuner, hvilket ock bestyrkts af erfarenheten, så hade Riksdagen beslutit att § 10 mom. 1 i nådiga förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m. den 31 December 1891 skulle erhålla förändrad lydelse, så att momentets senare del skulle lyda sålunda:

Kongl. Maj:ts Befallningshafvande kungöre derefter, att sådant förslag blifvit väckt, och förelägge den eller de kommuner, som hafva något att erinra mot bifall dertill, att inom viss bestämd tid inkomma med påminnelser samt fatte derefter sitt beslut i ämnet och gifve det ordföranden i kommunalnämnden inom den kommun, som försäljningsrätten sökt, samt vederbörande länsman till känna.

Öfver den sålunda af Riksdagen beslutade ändringen hafva samtliga Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande afgifvit infordrade underdåniga yttranden. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i *Stockholms* län finner ingenting att erinra mot den tanke, som innehålles i Riksdagens beslut, enligt hvilket pröfningen af väckt fråga om inrättande af utskänkingsställe på landet skulle ske först efter det tillfälle lemnats angränsande kommuner att yttra sig i frågan, men anser det vara önskligt, att den kungörelse, hvarigenom andra kommuner skulle underrättas om det väckta förslaget, icke behöfde utfärdas, när vederbörande länsstyrelse i alla fall pröfvade förslaget böra afslås;

i sådant fall vore kungörelsen obehöfelig och skulle endast mången gång framkalla en onödig agitation i grannkommunerna, och det låte äfven tänka sig, att, när länsstyrelsen vore öfvervägande benägen att afslå förslaget, sådant kunde försvåras, derigenom att grannkommunerna, sedan de fått del af förslaget, underlåte att protestera deremot. Samma anmärkning framställes af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i *Östergötlands*, *Vernlands* och *Vestmanlands* län äfvensom af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i *Hallands* län, hvilken derjemte framhåller, att olägenheter för en kommun genom bränvinsförsäljning i en annan kommun ej uppstode i annat fall, än att försäljningsstället läge för nära den förstnämnda kommunen, och att man utan fara för öfverdrift kunde påstå, att, der detta afstånd uppginge till minst två mil, förspordes icke de antydda olägenheterna. Då det icke vore skäl att lemna den ena kommunen anledning att blanda sig i den andras angelägenheter, utan att verkligt tvingande orsaker dertill funnes, ansåge sig Eders Kongl. Maj:ts nämnda Befallningshafvande icke kunna tillstyrka bifall till Riksdagens förslag oförändradt. Äfven Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i *Blekinge* län anser, att inhemtandet af grannkommunernas yttranden ej borde föreskrifvas för alla fall, utan endast när utskänkingslokalen vore föreslagen å plats, som vore invid eller så nära gränsen af grannkommunen, att missförhållanden vid utskänkningens utöfvande derigenom kunde befaras; och borde åt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande öfverlemnas att afgöra, när så vore förhållandet.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i *Gotlands* län fäster uppmärksamheten derpå, att Riksdagens förslag medgifver hvilken kommun som helst att yttra sig i fråga om väckt förslag om bränvinsförsäljning, oaktadt såsom motiv för yttranderätten endast framhållits olägenheterna för de angränsande kommunerna. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i *Jönköpings* län anmärker, att en kommun såsom sådan ej kan sägas uppträda såsom sökande i fråga om bränvinsförsäljningen, hvarför det i slutet af förslaget förekommande uttrycket »som försäljningsrätten sökt» borde utbytas mot annat.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i *Jemtlands* län påpekar, att, ehuru Riksdagen tydligen afsett, att endast de angränsande kommunerna borde få tillfälle säga sin mening om en föreslagen försäljningsrätt, hade dock formuleringen af stadgandet blifvit sådan, att *alla* kommuner finge rätt att uttala sin mening. En sådan stilisering förde frågan utöfver hvad Riksdagen afsett och i stället för att gifva tillfälle till ett inlägg i en speciel försäljningsfråga gäfvade den lätt upphof till demonstrationer från föreningar och sällskap när och fjerran, hvilka skulle begagna tillfället att uttala sina meningar om rusdrycksförbrukning i allmänhet och lämpligheten eller olämpligheten af gällande lagar i detta hänseende med mera dylikt, som hade intet att göra

med den föreliggande frågan i och för sig. Sedan Eders Kongl. Maj:ts nämnda Befallningshafvande vidare såsom sin mening uttalat, att de ständiga förändringarne i försäljningslagarne för spirituosa icke vore till nytta hvarken för det ändamål, lagen vore afsedd att gagna, eller för lagarnes handhafvande, hemställer Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, att Riksdagens framställning icke måtte till någon Eders Kongl. Maj:ts åtgärd föranleda. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i *öfriga län* deremot antingen tillstyrka bifall till Riksdagens hemställan eller förklara sig icke hafva något att mot densamma erinra.

Då jag anser hvad några af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anført om obehöfligheten att infordra grannkommunernas yttrande i det fall, då vederbörande länsstyrelse ändock finner skäl afslå ett väckt förslag om bränvinsförsäljning, vara fullt giltigt, samt i likhet med Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge och Hallands län finner, att grannkommunernas yttranderätt ej bör ifrågakomma annat än, när det föreslagna försäljningsstället är så beläget, att verkligen någon olägenhet kan vållas grannkommunen genom den der utfödade bränvinsförsäljningen, kan jag icke tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att bifalla Riksdagens förslag oförändradt, men då å andra sidan onekligen, såsom Riksdagen i sin skrifvelse anført, åtminstone i vissa trakter af landet meddelande af rättighet att försälja bränvin inom en kommun kan medföra stora olägenheter för angränsande kommuner, anser jag en ändring af gällande bestämmelser böra vidtagas i det syfte Riksdagen i sin motivering antydt. För sådant ändamål synes det böra stadgas, att, så framt gjord framställning om upplåtelse af utskänkningsrättighet icke genast varder af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande afslagen, Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande bör, derest den trakt inom kommunen, hvarest utskänknings skulle utöfvas, är så belägen, att rörelsen kan vålla olägenhet för annan kommun, låta i kyrkan inom denna kommun kungöra, att sådan framställning blifvit väckt, med föreläggande för kommunen att, derest den har något att erinra mot bifall till framställningen, inom viss bestämd tid och vid förlust af rättigheten att i frågan vidare höras, till Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande inkomma med yttrande, hvarefter Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har att fatta sitt beslut i ämnet.

§ 8 mom. 3 och § 9 mom. 1. Blir väckt fråga om inrättande af minuthandel med eller utskänkning af bränvin inom kommun på landet af kommunalstämman afslagen, har frågan för den gången förfallit, under det att i annat fall saken hänskjutes till länsstyrelsen; medgifves försäljningen och rättigheterna alltså utbjudas på auktion, är det länsstyrelsen, som i sista hand pröfvar anbuden. I städerna afgöres visserligen den första frågan, likasom på landet, af länsstyrelsen, men dervid

eger den betydliga skilnaden rum, att stadsfullmäktige eller allmän rådstuga icke hafva samma vetorätt som kommunalstämman. Sådan rätt synes mig emellertid uppenbarligen böra tillkomma äfven stadens beslutande kommunalmyndighet. Beträffande slutliga pröfningen af auktionsanbudena förekommer ock en olikhet, i det att denna i stad verkställes af magistraten. Visserligen hafva ännu inga klagomål med anledning häraf försports, men det synes mig dock vara lämpligt, att såvidt möjligt likartade regler få gälla i dessa frågor för stads- och landskommuner. Inkonsequent är, att en annan myndighet än den, som medgifvit inrättandet af ett försäljningsställe, skall ega att besluta om försäljningens öfverlåtande från en till annan person, hvilket nu är förhållandet med afseende a de på auktion inropade försäljningsrättigheterna å landet. Ändras nu åsyftade § 8 mom. 2, § 9 mom. 1 och § 15 i enlighet härmed, blir det länsstyrelsen, som i hvarje förekommande fall skall besluta såväl om en försäljningsrättighets ursprungliga upplåtande som ock om dess eventuella öfverlåtande på annan person. I § 15 böra de nuvarande momenten 2 och 3 byta plats för att komma i riktig inbördes ordning.

§ 15.

Den i § 7 mom. 2 vissa gästgifverier meddelade undantagsrättighet skulle § 7 mom. 2. endast få tillgodonjutas under loppet af tjugu år efter det försäljningsförordningen den 26 augusti 1873 blef gällande, och som denna tid nu utlupit, har momentet ej numera någon betydelse, hvarför det bör ur förordningen utslutas och nuvarande mom. 3 alltså få nummern 2.

Hos Eders Kongl. Maj:t har Stockholms läns landsting i underdånig skrifvelse den 18 september 1894, under erinran om den svårighet, som, med afseende derå att revisionsberättelserna angående utskänkningsbolagen omfattade ett försäljningsår räknadt från den 1 oktober, under det landstingets räkenskaper omfattade kalenderår, vid revision af dessa räkenskaper förekomme vid beräkandet af landstingets största inkomstpost, bränvinsförsäljningsafgifterna, hemställt om sådan ändring i försäljningsförordningen, att försäljningsåret finge räknas från den 1 januari. Från flertalet af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hafva infordrade underdåniga yttranden öfver förslaget nu inkommit. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala, Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Malmöhus, Hallands, Elfsborgs, Vermlands, Örebro, Kopparbergs, Gefleborgs, Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län hafva afstyrkt förslaget, hvaremot Öfverståthållare-Embetet och Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Östergötlands, Gotlands, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs och Vestmanlands län tillstyrkt detsamma, under det att Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län, som till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnade den underdåniga skrifvelsen,

§ 14.

under medgifvande att den föreslagna ändringen af åtskilliga skäl kunde vara önskvärd, dock fäst uppmärksamheten på de olägenheter den kunde medföra för utskänkningsbolagen. De skäl, som anförts *mot* den föreslagna ändringen äro, att den af Stockholms läns landsting anförda olägenheten ej vore af någon nämnvärd betydelse och att den för öfrigt icke skulle afhjelpas genom ändringen, enär den öfverklagade svarigheten vid beräkningen af landstingets inkomst af bränvinsmedlen delvis berodde på bestämmelsen om fördelning efter folkmängden af de till statskontoret ingående medlen; att förslaget fördrade åtskilliga andra ändringar i förordningen, hvilka af landstinget icke ifrågasatts; att revisionen af utskänkningsbolagens räkenskaper icke skulle hinna afslutas före revisionen af landstingens räkenskaper; att bolagens vinstmedel skulle komma att levereras tre månader senare än för närvarande; att svarighet skulle uppstå för innehafvare af försäljningsrättigheter vid förhyrande af lokaler, då ju flyttningstiden i stad infölle den 1 oktober, samt äfven vid anskaffande af tjänstfolk; att varuinköpen i allmänhet företoges på hösten och att detta, hvad särskildt de norrländska städerna beträffade, till följd af kommunikationerna vore alldeles nödvändigt; samt slutligen att städerna i december månad uppgjorde sin inkomst- och utgiftsstat för följande år och således vid nuvarande beräkning af försäljningsåret dervid exakt kände sin inkomst af utskänkningsbolagets vinstmedel, hvilket icke vidare skulle blifva förhållandet, om försäljningsåret sammanfölle med kalenderåret. De länsstyrelser, som förordat förändringen, anse deremot, att inga svarigheter skulle möta mot dess genomförande och påpeka dessutom, att ordning och reda i räkenskaperna skulle vinnas genom densamma, äfvensom, ifall de nuvarande tidsbestämmelserna angående åtgärders vidtagande för försäljningsrätts vinnande bibehölles, längre tid erhöles för försäljningens ordnande, hvarjemte ett par af dessa länsstyrelser förklara sig anse de mot förslaget gjorda invändningarna, deribland äfven den rörande hyresaftalen, icke ega någon afgörande vikt. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vestmanlands län hemställer, att, derest den föreslagna förändringen vidtages, enahanda förändring måtte ske i förordningen om försäljning af vin och maltdrycker.

Några länsstyrelser hafva, innan de afgifvit sina underdåniga utlåtanden, lemnat utskänkningsbolagens styrelser tillfälle att uttala sig i frågan. Af dessa hafva några afstyrkt förändringen under anförande af ett eller flera af de ofvan omförmälda skälen, hvarjemte en framhållit, att den vid försäljningsårets slut nödvändiga, vid flera bolag ganska omständliga inventeringen af inneliggande lager skulle komma att infalla på den brådaste tiden. Deremot hafva styrelserna för utskänkningsbolagen i Stockholm, Kristinehamn, Vesterås, Sala, Arboga, Falun, Arvika och Seffle förklarat, att från bolagens sida intet hinder mötte mot förändringens genomförande. Slutligen hafva magistraterna

i några städer afstyrkt förändringen, under det att Stockholms stads drätsel-nämnds första afdelning förklarar, att från stadens sida intet finnes att mot densamma erinra, om blott bolagets vinstmedel inbetalades före den 1 Augusti, hvarjemte två kronofogdar framhållit önskvärdheten af förändringen af det skäl, att större likformighet med kronoräkenskaperna derigenom vunnas, enär bränvinsförsäljningsmedlen vore det enda konto i nämnda räkenskaper, som icke redovisades efter kalenderår.

Om än obestriddigt är, att vissa fördelar skulle vinnas genom en sådan förändring i bränvinsförsäljningsförordningen, att försäljningsåret komme att sammanfalla med kalenderåret, komme likväl dessa fördelar att motvägas af afsevärda olägenheter, till hvilka utom de förut omnämnda, af åtskilliga länsstyrelser framhållna, äfven torde få räknas de svårigheter, som i vissa hänseenden blefve förbundna med öfvergången till den nya ordningen. Med afseende härå och då något allmännare behof af ändring i den uti ifrågavarande hänseende nu gällande ordning icke synes hafva gjort sig gällande, anser jag mig, i likhet med flertalet länsstyrelser, böra hemställa, att Stockholms läns landstings förevarande framställning icke må till någon Eders Kongl. Maj:ts vidare åtgärd föranleda.

Med förmålan, att hos Riksdagen framhållits, hurusom lagstiftningen till förmån för inskränkning i handeln med spirituösa drycker på ett förderligt sätt kringginges derigenom att bränvinsförsäljare genom resande agenter droge omkring i landet från by till by och frestade folket att låta anteckna sig för större eller mindre kvantiteter spirituosa samt såmedelst ersatte de indragna försäljningsställena, har Riksdagen i sin förut omförmälda underdåniga skrivelse af den 9 Maj 1894 vidare anført, att då — så länge den i art. 17 i den mellan de förenade rikena Sverige—Norge samt Frankrike gällande handelstraktat intagna bestämmelse derom, att franska handelsresande, som för franska handelshus färdades inom de förenade rikena, skulle ega upptaga beställningar med eller utan prof, vore gällande — de franska handelsresande ej kunde betagas rätten att i Sverige genom reseombud upptaga beställningar på bränvin, syntes, för att de anmärkta missförhållandena, hvilka visserligen vore af den beskaffenhet, att åtgärder till deras undanrödjande vore af behovet påkallade, skulle kunna på ett fullt effektivt sätt och på samma gång utan åsidosättande af de svenska försäljarnes rätt afhjelpas, blifva erforderligt, att viss ändring i art. 17 i franska handelstraktaten först vidtoges; och ansåg Riksdagen, att lämpligaste åtgärden för ernående af det åsyftade målet vore, om den enligt nämnda art. franska handelsresande medgifna rättighet att upptaga beställningar blefve, hvad Sverige anginge, beträffande bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, inskränkt derhän, att sådana be-

ställningar icke finge upptagas hos andra än innehafvare af bränvinsförsäljningsrättigheter, så vida icke qvantiteten uppginge minst till det enligt gällande bränvinsförsäljningsförordning vid partihandel tillåtna minsta försäljningsbelopp eller 250 liter. Riksdagen hölle ock före, att underhandlingar i sådant syfte med Frankrike skulle så mycket lättare leda till afsedt resultat, som spritvaruhandeln på Sverige kunde anses för Frankrike hafva sin hufvudsakliga betydelse genom de affärer, franska handelshus inginge med svenska bränvinsförsäljare, men de affärer af ifrågavarande slag deremot, hvilka de franska spritvaruhandlarna afslutade direkt med den konsumerande allmänheten, antagligen vore af jemförelsevis ringa omfattning.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har Riksdagen anhållit, det täcktes Eders Kongl. Maj:t med Frankrike inleda underhandlingar i syfte, att den enligt art. 17 i gällande handelstraktat mellan de förenade rikena och Frankrike franska handelsresande medgifna rättighet att upptaga beställningar måtte, hvad Sverige anginge beträffande bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, inskränkas derhän, att sådana beställningar icke finge upptagas hos andra än innehafvare af bränvinsförsäljningsrättigheter, så vida icke qvantiteten uppginge till minst 250 liter.

Protokollet vid den konferens, som egde rum i Paris mellan Eders Kongl. Maj:ts underhandlare samt de af franska regeringen utsedde underhandlare den 28 December 1891 angående förlängning af de under den 30 December 1881 afslutade handels- och sjöfartstraktater mellan de förenade rikena och Frankrike, innehåller beträffande art. 17 i handelstraktaten följande:

»Bestämmelsen i denna artikel, enligt hvilken franske handelsresande ega obegränsad rätt att upptaga beställningar, har ansetts kunna innebära hinder för fullständigt uppnående af den svenska bränvinslagstiftningens afsigt med bestämmelserna om bränvinsförsäljningsställes begränsning, enär dessa bestämmelser lära kringgåås på det sätt, att bränvinsförsäljare genom utsedde reseombud i landsorten låta upptaga requisitioner på sin vara. I anledning häraf och då de föreskrifter, som till förebyggande af sagda missbruk kunna komma att utfärdas, äfven böra blifva tillämpliga å utländske handelsresande, begärde Kongl. Maj:ts minister intagande i protokollet af en förklaring afseende att framhålla, att bestämmelserna i denna artikel icke utgöra hinder för svenska regeringens rätt att inom landet ordna försäljningen af vissa varor på ett med det allmännas intresse öfverensstämmande sätt, särskildt icke för ordnande af bränvinsförsäljningen i syfte att motverka dryckenskapen; och ministern föreslog att affatta denna förklaring sålunda: »Det är öfverenskommet att, för hvad angår rätten att upptaga beställningar, franske handelsresande skola vara underkastade samma inskränkingar som för landets egne innevånare äro eller framdeles blifva utfärdade.» Franske ombuden ansågo,

att en dylik förklaring skulle, om den antoges, komma att minska värdet af de i denna artikel intagna bestämmelser, som vore af särskild vikt för Frankrikes förnämsta exportartikel till de förenade rikena, och sedan i anledning häraf någon diskussion egt rum, hvarunder Sveriges ombud herr Fränckel yttrade, att det icke var fråga om att förbehålla Kongl. Maj:ts regering någon ny rätt utan endast att uttryckligen fastslå en tolkning, som i praxis alltid egt rum, yttrade slutligen franske handelsministern, att den ifrågasatta förklaringen icke i någon mån kunde öka Kongl. Maj:ts regeringens befogenhet att vidtaga alla nödiga polisåtgärder, som kunde bidra att minska drycken- skapen, samt att olika meningar icke kunde finnas derom, att sträfvanden för ett så berömvärdt mål förtjenade att i alla länder omfattas med välvilja, men att den ifrågasatta förklaringen mindre rörde denna principfråga än den allmänna frågan om artikelns faktiska tolkning; att, för att undvika de missförstånd som lätt kunde uppkomma, det derföre vore bättre att bibehålla status quo i stället för att i protokollet införa inskränkningar, som kunde komma att minska värdet af denna artikel, som vore afsedd att gälla för både franske, svenske och norske handelsresande, samt att med dess nuvarande affattning artikel 17 icke beröfvade Kongl. Maj:ts regering något till buds stående medel i fråga om polisåtgärder inom landet, under det att, å andra sidan, de handlande, som drefve sin handel laglydigt inom de förenade rikena, fortfarande erhöle ett verkligt skydd. Artikeln bibehölls.»

Sedan Eders Kongl. Maj:t vid föredragning den 1 Juni 1894 af Riksdagens underdåniga skrifvelse den 9 Maj samma år förordnat, att transsuunt af berörda skrifvelse, i hvad den afsåge ändring i handelstraktaten med Frankrike, skulle expedieras till Utrikesdepartementet, aflät hans excellens herr ministern för utrikes ärendena den 3 påföljande Juli en skrifvelse i ämnet till Eders Kongl. Maj:ts minister i Paris. Efter att hafva erinrat om innehållet i förut omförmälda konferensprotokoll den 28 December 1891 samt redogjort för innehållet i Riksdagens nyssnämnda skrifvelse, anförde herr ministern för utrikes ärendena vidare, hurusom, innan frågan, huruvida någon framställning borde göras till franska regeringen om den berörda artikeln, föredrogs för Eders Kongl. Maj:t, närmare utredning syntes erfordras, huruvida en sådan inskränkning i handelsresandenas rätt, för hvilken Riksdagen uttalat sig, borde anses såsom stridande mot den nämnda artikelns innehåll. Ändamålet med inskränkningen — som skulle komma att i formelt hänsende gälla lika för svenskar och utlänningar, churu den sannolikt i verkligheten skulle komma att nästan uteslutande drabba svenske bränvinsförsäljare — vore att förekomma, att den i nykterhetens intresse vidtagna lagstiftning om minskning af bränvinsförsäljningsställena kringginges på så sätt, att resande agenter begagnade sig af det genom denna minskning uppkomna tillfälle att verkställa utminu-

tering till enskilda personer genom att kringlämna små kvantiteter spirituosa, och då för sådant ändamål åtgärder i polisväg måste kunna vidtagas, syntes det som om frågan om inskränkningen borde anses som stridande mot traktaten, berodde deraf, huruvida den af Riksdagen ifrågasatta åtgärd borde anses falla inom gränsen för en polisåtgärd. Någon anmärkningsvärd inskränkning i de franske handelsresandenas affärsrörelse syntes icke vara att befara. Alla underrättelser stämde tvärtom öfverens derom, att, på sätt äfven funnes omnämndt i Riksdagens skrifvelse, de franska handelshusen drefve sina förnämsta affärer med svenska bränvinsförsäljare, och att de affärer, som afslutades direkt med enskilda personer, vore af jemförelsevis ringa omfattning. I anledning häraf anhöll herr ministern för utrikes ärendena, att ministern i Paris ville afgifva yttrande, huruvida han ansåge, att den af Riksdagen önskade förändring i lagstiftningen i Sverige skulle komma att af franska regeringen uppfattas såsom stridande mot traktaten, dels ock i sådant fall, huruvida ministern ansåge, att någon utsigt funnes, att franska regeringen kunde komma att bifalla en eventuel framställning om ändring af artikeln.

I svarsskrifvelse af den 24 Oktober nästlidet är erinrade ministern i Paris till en början, att frågan om handelsresandes rättigheter med hänsyn till bränvinsförsäljning under förhandlingarna om handelstraktatens förlängning föranledde en diskussion, som dock icke medförde något resultat, emedan de franska underhandlarne ansågo nödvändigt att bibehålla ordalydelsen af artikeln 17 utan att i protokollet införa någon inskränkande förklaring. Diskussionen från fransk sida öfver denna angelägenhet lemnade emellertid, enligt hvad ministern vidare anför, ett bestämdt intryck af den franska regeringens synnerliga omsorg om de franska handelsresandenas rättigheter, en omsorg, hvars styrka ytterligare skärptes, när frågan rörde Frankrikes viktigaste utförelseartiklar, vin och cognac. Denna uppfattning vore ovilkorligen allt framgent gällande, och hade de samtal, som ministern vid flera tillfällen under hand haft med personer, hvilkas mening i dessa angelägenheter vore af vigt, lemnat honom den öfvertygelse, att franska regeringen skulle anse den ifrågasatta modifikationen i bränvinslagstiftningen ingalunda som en enkel polisåtgärd, utan som en högst väsentlig ändring af den gällande ordningen angående spirituösa dryckesvarors försäljning. I motsättning till den mening, som från vederbörande i Sverige uttalats om att inskränkandet af handelsresandes beställningar endast till belopp af ej under 250 liter i verkligheten icke skulle medföra någon förminskning i varans import och förbrukning, hade kompetenta personer i Frankrike den åsigt, att en dylik inskränkning skulle alldeles upphäfva förbindelserna mellan producenterna och kunderna i allmänhet, äfvensom att hvilken som helst bestämmelse, innehållande en minimibegränsning, ovilkorligen skulle försvåra handelsresandenas

företag och verksamhet, som man genom handelstraktatens artikel 17 just hade satt sig som mål att söka utvidga. Den i frågan intresserade klass i Bordeaux skulle ovilkorligen på det kraftigaste motsätta sig en modifikation i artikel 17, som på något sätt skulle kunna verka inskränkande på den redan relativt obetydliga exporten af cognac till Sverige, och högst sannolikt äfven finna den franska regeringen alldeles obenägen att lemna bifall till antagandet af en dylik modifikation. Ministern förklarade sig därför anse, att en eventuel framställning om ändring af handelstraktatens artikel 17 absolut saknade utsigt till framgång.

Med den uppfattning af den förevarande frågan, som enligt ministrernas i Paris nyssberörda skrivelse synes vara i Frankrike rådande, lärer det, såsom ock ministern framhållit, vara uppenbart, att en underhandling inledd i syfte att vinna ändring i de rörande franske handelsresandes rättigheter här i riket traktatsenligt gällande bestämmelserna, hvilka i Frankrike tillmätas icke ringa betydelse, måste, helst från svensk sida icke något vore att i vederlag erbjuda, komma att visa sig resultatlös. Jag finner mig därför icke kunna annat än hemställa, att Riksdagens om inledandet af sådan underhandling gjorda framställning icke måtte till någon Eders Kongl Maj:ts vidare åtgärd föranleda.»

Sedan tillförordnade departementschefen härefter uppläst ett i öfverensstämmelse med de af honom uttalade åsigter upprättadt förslag till förändringar i gällande förordning angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, hemställde tillförordnade departementschefen, att Kongl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att antaga samma förslag.

På tillstyrkande af statsrådets öfriga ledamöter behagade Hans Maj:t Konungen bifalla hvad tillförordnade departementschefen sålunda hemställt; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse bilagan litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:
Adolf von Hofsten.

Bilaga.

Redogörelse

för Utskänkningsbolagens organisation och verksamhet, med ledning af dels de genom Kongl. brefvet den 1 Juni 1894 från utskänkningsbolagen infordrade uppgifterna dels bolagens revisionsberättelser för försäljningsåret 1892—1893 utarbetad af Kongl. Finansdepartementets Kontroll- och justeringsbyrå.

Antal bolag. Under försäljningsåret 1892—1893 funnos 87 utskänkningsbolag nämligen i 77 städer, i 9 köpingar samt i Trollhättans kommun, hvilken genom Kongl. brefvet den 18 December 1863 erhöll rättighet att på samma vilkor, som gälla för städer, till bolag öfverlåta all den utskänkning af och minuthandel med bränvin och andra spirituösa drycker, som eljest skolat utbjudas på auktion.

I 18 städer och 3 köpingar var bränvinshandeln öfverlåten åt aktiebolag, grundade enligt Kongl. förordningen den 6 Oktober 1848 angående dylika bolag och äro deras bolagsordningar alltså stadfästade af Kongl. Maj:t; öfriga 66 bolag äro vanliga handelsbolag med ömsesidig ansvarighet.

Antal delegare.	8 st. handelsbolag hade hvardera	2	delegare,
	14 » » » »	3	»
	3 » » » »	4	»
	4 » » » »	5	»
	2 » » » »	6	»
	10 » » » »	7 à 8	»
	12 » » » »	10 à 14	»
	4 » » » »	15 à 19	»
	9 » » » »	20 eller flera	»

En tredjedel af samtliga handelsbolagen hade således 2 eller 3 delegare, en annan tredjedel 4 à 8 och den sista tredjedelen minst 10 delegare hvardera.

Handelsbolag med få delegare förekommo hufvudsakligen i de städer, som hafva mindre än 4,500 invånare, men äfven i några större städer, nämligen i Södertelje (2 delegare), Upsala (6), Linköping (3), Kalmar (4), Karlskrona (4), Lund (5), Gefle (3) och Östersund (3). Största antalet delegare hade bolagen i Sala (23), Vadstena (23), Ystad (24), Mariestad (28), Eskilstuna (34), Karlstad (48) och Örebro (75).

Aktiebolagen deremot hade i allmänhet ett större antal delegare; endast ett bolag hade 6 delegare; i de öfriga vexlade antalet från lägst 14 (Landskrona och Seffle) till högst 80 (Norrköping).

De aftal, som bolagens delegare avsluta med hvarandra, äro i allmänhet ganska kortfattade och innehålla hufvudsakligen bestämmelser rörande bolagsmännens inbördes åligganden och rättigheter. Bolagsordningarna för bolag med något större antal delegare lemna dessutom föreskrifter om bolagsstämma, val af styrelse, revisioner och dylikt, hvarjemte aktiebolagens bolagsordningar naturligtvis innehålla åtskilliga i aktiebolagslagen föreskrifna bestämmelser. Utmärkande för samtliga bolagsordningarna är, att de innehålla ytterst litet rörande sättet för utöfvandet af bolagets verksamhet; många af dem skulle, om blott de ord, som angifva bränvinshandel såsom bolagets uppgift, borttoges, lika väl kunna användas af hvilket annat bolag som helst.

Bolags-
ordningarna.

Åtskilliga bolagsordningar nämna såsom bolagets uppgift endast öfvertagandet af bränvinsdetaljhandeln inom staden eller köpingen, andra tillägga, med någon variation i uttrycket, att rörelsen skall bedrivas så, att nykterhet och sedlighet befrämjas. Andra åter betona äfven affärens ekonomiska sida, hvarå några exempel här följa: rörelsen skall bedrivas med uteslutande hänsyn till kommunens bästa såväl i sedligt som ekonomiskt hänseende; bolaget afser att åstadkomma den största möjliga vinst, som med iakttagande af samhällets sedliga utveckling kan erhållas; rörelsen afser det allmännas bästa och den arbetande klassens fördelar i moraliskt och ekonomiskt afseende; bolaget afser att befrämja nykterhet och största möjliga ekonomiska fördel åt det allmänna; bolaget skall söka åt kommunen förvärfva den inkomst, som af affären kan påräknas. I den för Ystads utskänkningsbolag år 1864 antagna och enligt uppgift ännu gällande bolagsordningen uppgifves bolagets hufvudsakliga syftemål vara att af vinsten afsätta största delen för att bereda staden bidrag till amortering och ränta å stadens lån för aktieteckning i Ystad—Eslöfs jernvägsaktiebolag.

Den för bolaget i Kristinehamn gällande, af Kongl. Maj:t fastställda bolagsordningen, uppgifver bolagets ändamål vara att drifva hotellrörelse samt att öfvertaga bränvinsdetaljhandeln inom staden.

Några bolagsordningar lemna länsstyrelsen eller de kommunala myndigheterna rättighet att utse ett ombud, som eger närvara vid styrelsens sammanträden och deltaga i öfverläggningarna; i Vaxholm och Vexjö har borgmästaren enligt respektive bolagsordningar rätt att sälunda närvara; i Upsala och Visby ega magistraten och stadsfullmäktige att utse hvar sin ledamot af styrelsen och hafva dessa styrelseledamöter alldeles samma befogenhet som de öfriga. Bolagsmännen i Trollhättans bolag förklara sig vara utsedde af kommunalnämnden. När någon delegare utgår ur bolaget i Falun, invälja stadsfullmäktige i hans ställe annan i staden bosatt person.

Samtliga för aktiebolagen fastställda bolagsordningar gifva bolagen rätt att, när aktie öfverlåtes på annan person, tillösa sig aktien, vanligen till dess nominella belopp.

Två bolagsordningar bestämma, att den som för bolagets räkning säljer spirituosa, ej må deltaga i beslut, som af bolaget fattas; en annan, att ingen bolagsman må idka handel med spirituosa för egen räkning; en tredje, att ingen under bolaget lydande källarmästare eller utskänkningsföreståndare må vara ledamot eller suppleant i styrelsen; en fjerde stadgar, att delegare må ej den vara, som för egen eller annans räkning drifver handel med eller tillverkar spirituosa; en femte, att den, som till bolaget säljer spirituosa, ej må deltaga i dess beslut; under det att en bolagsordning medgaf dem af de ursprungliga delegarne, som hade lager af spritvaror, att dermed inbetala två tredjedelar af sitt i bolaget tecknade kapital.

Förutom hvad nu omnämnts förekomma i enstaka bolagsordningar bestämmelser, att bränvin ej må säljas till personer, som åtnjuta understöd vare sig enskildt eller allmänt; att tillsyningsmän för ordningens öfvervakande skola på bolagets bekostnad tillsättas af polismyndigheten; att styrelsen må utfästa belöningar för bevisliga angifvelser af brott mot försäljningsförordningen; att vissa ordningsföreskrifter skola intagas i kontrakten med försäljningsföreståndarne; huruvida styrelseledamöterna behöfva vara delegare i bolaget eller icke samt huruvida disponenten eller verkställande direktören behöfver vara styrelseledamot eller ej, äfvensom huruvida disponentens lön skall bestämmas af styrelsen eller bolagsstämman.

Några bolag hafva i sina bolagsordningar förbehållit sig att disponera vinsten å vinhandeln och i ett fall äfven å den spritförädling bolaget bedrifver; ett par hafva ock bestämmelser om reservfondens användande på sätt, som ej synes fullt öfverensstämma med nu gällande försäljningsförordnings föreskrifter om vinstmedlens fördelning.

Ordningen för bolaget i Mariestad förutsätter, att bolaget skulle kunna komma att på auktion inropa försäljningsrättigheterna, i hvilket fall vinsten på rörelsen skulle öfverlemnas till staden.

Bolaget i Södertelje bestämmer i sin bolagsordning, att bolaget för rörelsens bedrivande skall i främsta rummet förhyra de af staden dertill anordnade lokalerna, nämligen i nya hotellet och stadens hus vid stora torget.

Bolaget i Trosa, som består af två delegare, föreskrifver i sin bolagsordning, att den ene bolagsmannen eger ordna och sköta rörelsen i dess helhet och att den andre eger att genom besök i rörelsens lokaler och annorledes göra sig underrättad om rörelsens gång och taga del af bokföringen. Bolagsmännen hafva härför tillagt sig årliga arfvoden af respektive 2,200 och 300 kronor.

Enligt § 9 mom. 2 af gällande försäljningsförordning skall, sedan af bolag framställt anbud om bränvinshandelns öfvertagande blifvit af länsstyrelsen antaget, magistraten med bolaget sluta aftal för den af länsstyrelsen bestämda tiden. I åtskilliga städer har det emellertid blifvit vana att icke afsluta dylika aftal, utan anses der länsstyrelsens resolution vara tillfyllestgörande. I en stad afslöts aftalet för tiden 1 okt. 1892—1 okt. 1895 först den 17 Mars 1894. I några städer har aftalet fått form af en förbindelse, som bolaget afger vare sig muntligen eller skriftligen, att ställa sig gällande föreskrifter till efterrättelse. Magistraterna i öfriga städer afsluta visserligen kontrakt med bolagen, men dessa innehålla vanligen i sak endast föreläggande för bolaget att iakttaga de föreskrifter i ämnet, hvilka äro gifna i försäljningsförordningen, i länsstyrelsens resolutioner angående bränvinshandelns ordnande samt i de ordningsregler härför, som kunnat af magistraten hafva utfärdats. Derutöfver förekomma i en del aftal bestämmelser om skyldighet för bolaget att ställa säkerhet för fullgörande af sina förbindelser äfvensom derom, att till föreståndare å försäljningsställena ej må användas andra personer än de, som dertill blifvit af magistraten godkända, hvarjemte magistraten förbehåller sig rätt att besluta om försäljningsställets läge.

Öfriga bestämmelser, som förekomma, några i flera, andra i endast ett eller annat af dessa aftal äro följande: att bolaget, derest det vid oktrotidens utgång skulle upphöra med sin rörelse, eger redovisa sista årets vinst genom öfverlemnande af inneliggande varulager till inköpspris; att krogföreståndarne skola aflönas med kontant lön utan andel i vinsten; att uppkommande oväsen och olagligheter genast skola för beifran anmälas hos polismyndigheten; att kringresande harpospelare och dylika sällskap ej må tillåtas uppträda å utskänkningslokalerna utan magistratens särskilda tillstånd; att buller och oväsen ej må tålas å utskänkningslokalerna, ej heller spel och dobbel tillåtas i gäst-

Magistraternas
aftal med
bolagen.

rummen; att bränvin ej må utskänkas åt polisbetjeningen; att ett exemplar af revisionsberättelsen om bolagets verksamhet skall tillställas magistraten; att bolaget skall vara underkastadt den kontroll, som magistraten aktar skäligt låta anordna, och att bolaget till betäckande af kostnaderna därför årligen skall till magistratens förfogande lemna en viss summa; att bolaget skall träffa öfverenskommelse med en borgare i staden, att han ej utöfvar sin på burskap grundade försäljningsrättighet.

Några aftal bestämma om bolagens skyldighet att ansvara för gästgifverihållningen samt om gästgifvarnes ställning i förhållande till bolagen. Bestämmelser härom förekomma stundom äfven i kontrakten angående förhyrande af stadshotellen.

Det aftal, som magistraten i Skellefteå upprättat med dervarande bolag, är på samma gång ett hyreskontrakt, genom hvilket staden till bolaget uthyr åtskilliga lägenheter i stadens rådhus.

Bolagens styrelser.

De bolag, som bestå af ett mindre antal delegare, hafva naturligtvis inga särskilda styrelser, men för de öfriga består styrelsen vanligen af 3 eller 5 personer. En del bolag medgifva, att i styrelsen kunna inväljas de, som icke äro delegare i bolagen, och ganska vanligt är, att bolagets disponent hvarken behöfver vara bolagsdelegare eller styrelseledamot.

I ett par bolag, der styrelsen egentligen icke har någon befattning med bränvinsförsäljningen, enär denna är öfverläten åt andra, uppbär styrelsen icke någon aflöning, men å andra sidan har det funnits bolag, hvilkas styrelser icke försmått mottaga arfvode, trots det att bolaget sjelft ej utöfvat någon försäljning. Flertalet bolag aflöna sina styrelser med kontant, förut bestämd lön, men i följande fall förekommer aflöning medelst tantième:

Kalmar, styrelsens 3 ledamöter uppbära tillsammans 6 % af nettobehållningen såsom lön;

Oskarshamn, styrelsen erhåller 10 % af nettobehållningen;

Karlshamn, styrelsen erhåller 10 % af nettobehållningen;

Ronneby, verkställande direktören har i lön 800 kronor samt 2 % af bruttobehållningen;

Strömstad, verkställande direktören har i lön 500 kronor samt 5 % af nettobehållningen;

Skara, disponenten har 2,000 kronor i lön samt 10 % tantième å den del af nettovinsten, som öfverstiger 20,000 kronor;

Östersund, disponenten har, förutom fri bostad, 5,000 kronor i lön och 5 % af nettobehållningen.

I sammanhang härmed bör nämnas, att bolaget i *Marstrand* har anställt en prokurist, som sköter affären för bolaget mot en ersättning af $3\frac{1}{10}$ öre

för hvarje liter spirituosa, som han utlemnar till minuthandels- och utskänk-
ningsföreståndarne, samt att bolaget i *Vestervik* till direktionens biträde an-
tagit en förvaltare, hvilken uppbar 1,000 kronor i lön samt $\frac{1}{2}$ % af de för-
sålda varornas inköpspris.

Aflöningarna utgå för öfrigt med ytterst olika belopp hos olika bolag,
men det låter sig icke göra att anställa någon jämförelse dem emellan, emedan
omfånget af styrelsens befattning med bolagets affärer är mycket olika och
de tillgängliga uppgifterna derom icke äro nog utförliga.

Flertalet handelsbolag anskaffa det för rörelsens bedrivande behöfliga ^{Bolagens} rörelsekapital genom lån, mestadels hos banker, i form af kassakreditiv eller lån mot borgen eller genom diskontering af vexlar. Åtskilliga bolag hafva i sina uppgifter förklarad sig icke behöfva något rörelsekapital, hvilket, såsom af revisionsberättelserna framgår, beror derpå, att de inköpa sina varor på kredit. I några bolag hafva emellertid delegarne tillskjutit medel, å hvilka de tillgodoräkna sig ränta å 5 % (3 bolag), 6 % (6 bolag) eller 8 % (1 bolag); fem af dessa bolag hafva kapitalet fördeladt i lotter: å 25 kronor (*Mariestad*), 50 kronor (*Örebro*), 100 kronor (*Karlstad* och *Ystad*) och 500 kronor (*Borgholm*).

Bolagen i *Oskarshamn*, *Halmstad*, *Falun* och *Gefle* använda numera sina reserv- och besparingsfonder såsom rörelsekapital.

Bolaget i *Ljungby*, som ej sjelft utöfvar någon rörelse, behöfver naturligtvis intet rörelsekapital, och så är nog afven förhållandet med några andra bolag, ehuru de ej nämnt något derom i sina uppgifter.

Bolaget i *Kongelf* uppgifver, att de inflytande försäljningsmedlen äro tillräckliga såsom rörelsekapital.

Följande bolag hafva uppgifvit kommunen såsom långifvare, nämligen:

Eskilstuna	med	45,000	kronor
Laholm	»	10,000	»
Skara	»	20,500	»
Arvika	»	10,000	»
Vesterås	»	50,000	»

samtliga mot 5 à 6 % årlig ränta.

Aktiebolagens inbetalda aktiekapital uppgår

för 7 bolag	till mindre än	20,000 kr.
» 5	»	21,000—38,000 kr.
» 6	»	40,000—60,000 »
» 3	»	100,000 kr. eller deröfver.

Det är lägst 10,000 kronor (*Eslöf*) och högst 161,200 kronor (*Stockholm*). Aktiekapitalet är fördeladt i aktier å 50 kronor (1 bolag), 100 kronor (11

bolag), 150 kronor (1 bolag), 200 kronor (2 bolag), 300 kronor (2 bolag), 400 kronor (1 bolag) eller 500 kronor (3 bolag).

Utdelningen till aktieegarne är bestämd till 6 % för samtliga aktiebolagen men i Uddevalla och Venersborg uttaga aktieegarne ingen utdelning. Bolaget i Uddevalla har nämligen till aktieegarne mot deras revers med 6 % ränta och mot hypotek af aktiebrefven utlånat motsvarande belopp. Dessa reverser användas sedermera vid behof såsom säkerhet för lån, som upptagas i stadens bank.

Bolagens
reservfonder.

Under den tid bolagen hade rättighet att sjelfva bestämma öfver användandet af den vinst, som uppkom å deras rörelse, bildade några bolag reservfonder, som ännu finnas och, såsom redan omnämnts, användas såsom rörelsekapital. Sålunda har bolaget i Oskarshamn ett på dylikt sätt samladt kapital, som den 1 Oktober 1893 uppgick till 53,217 kronor 74 öre; bolaget i Falun har en från 1874 härstammande besparingsfond, hvilkens belopp dock icke uppgifvits; bolagen i Halmstad och Laholm hafva dylika fonder å resp. 53,797 kronor 27 öre och 8,670 kronor 97 öre. Atminstone den sistnämnda fonden ökas genom den årliga räntans läggande till kapitalet.

Bolagen i Karlstad, Vesterås och Gefle hafva genom årliga afsättningar bildat reservfonder å resp. 25,000 kronor, 5,000 kronor och 30,000 kronor, hvilka fonder ej vidare ökas.

Bolaget i Alingsås afsätter fortfarande $\frac{1}{10}$ af vinsten till reservfond, hvilken den 1 Oktober 1893 utgjorde 941 kronor 55 öre.

Bolaget i Sundsvall afsätter årligen 20 % af stadens andel i vinsten till reservfond, hvarå beräknas 6 % ränta.

Dessa reservfonder skola i allmänhet vid bolagets eventuella upplösning fördelas enligt gällande försäljningsförordning, dock skall Laholmsfonden då användas till något för staden nyttigt ändamål; bolagsmännen i Alingsåsbolaget hafva i sitt bolagskontrakt förbehållit sig att få efter eget godtfinnande använda stadens andel i reservfonden till något allmännyttigt ändamål inom staden — huruvida staden lemnat sitt samtycke härtill, uppgifves icke. Den af bolaget i Sundsvall bildade reservfonden disponeras af bolaget, när det så för godt finner, till något välgörande och nyttigt ändamål inom samhället; icke heller i detta fall uppgifves, huruvida stadens myndigheter i vederbörlig form lemnat sitt bifall.

Bolaget i Nyköping har af vinsten för vinhandeln afsatt en reservfond, den 1 Oktober 1891 uppgående till 11,247 kronor 55 öre, att användas till ändamål, hvarom bolaget förbehållit sig att framdeles sjelft besluta.

I bolagsordningarne för samtliga aktiebolagen förekommer den ur 1848 års förordning hemtade bestämmelsen, att utdelning till aktieegarne ej må

göras vidare, än att öfverskott finnes i visst förhållande till aktiekapitalet, vanligen 2 % men i några bolagsordningar mera. Flertalet bolagsordningar innehålla dessutom bestämmelser, att med vederbörandes samtycke viss del af vinsten, vanligen 10 % af nettovinsten, skall afsättas till reservfond att i enlighet med försäljningsförordningens föreskrifter utdelas vid bolagets upplösning, men i ett fall hvart tredje år. För Söderhamns bolag är afsättningen blott 5 % af nettovinsten; för bolaget i Eslöf 5 % af köpingens andel, för bolaget i Venersborg 10 % af bruttovinsten. Äfven åtskilliga af aktiebolagen hafva reservfond i behåll från den tid, de sjelfva disponerade vinsten. För en del bolag har reservfonden redan stigit till sådant belopp, att vidare afsättningar ej anses nödvändiga.

De flesta bolagen, såväl aktie- som handelsbolag, pläga af vinsten reservera ett belopp, som ungefärligen motsvarar årets utskylder och revisionskostnader, men kan detta belopp, som redovisas i följande årets räkenskaper, ej anses såsom någon afsättning till reservfond i vanlig mening.

Några få bolag äro sjelfva fastighetsegare, men de allra flesta hyra de lokaler, som de behöfva för sin rörelse, och många bolag mer dertill. 47 bolag, således mer än hälften af samtliga, hyrde under året 1892—1893 en eller flera lägenheter af *kommunerna*. Några förhyra af kommunen endast helt sina och obetydliga lägenheter, för hvilka årliga hyran endast uppgår till ett eller annat hundratal kronor, under det att andra af kommunen förhyra samtliga sina lägenheter. 18 bolag uppgifva, att de förhyrt stadens hotell och förmodligen är detsamma förhållandet i åtskilliga andra städer, der bolagen ej uppgifvit, hvilka de lägenheter äro, som de hyrt af staden. Ej ovanligt är att bolaget hyr lägenheter af någon eller några bland *delegarne*; detta har egt rum i 27 fall. Ett bolag förhyrde till och med samtliga lägenheter af den ene bolagsmannen.

Bolagens
hyresaffärer.

Mycket vanligt är, att bolagen åter uthyra de förhyrda lokalerna, i synnerhet utskänkningslokaler, åt dem, på hvilka någon rättighet blifvit öfverlåten, eller åt de s. k. utskänkningsföreståndarne. När ett bolag af kommunen förhyrt stadshotellet, tillgår det i regel så, att bolaget åter uthyr hotellet åt en källarmästare, men dervid för sin räkning undantager ett par källare och något rum för minuthandelns utöfvande. Det är ej alla bolag, som lemnat fullständiga uppgifter om dessa hyrestransaktioner, men följande fall kunna tjena såsom exempel.

	Bolaget betalar:	Bolaget erhåller:	Bolaget använder för egen räkning:
Södertelje	10,000 kr.	5,000 kr.	Minuthandelslokal.
Enköping	13,500 »	10,000 »	d:o.
Nyköping:			
Rådhuskällaren	4,500 »	2,000 »	
Stora hotellet.	10,500 »	4,000 »	Minuthandelslokal.
Söderköping	samma hyra		Ett par källare.
Skenninge	4,250 kr.	3,000 »	d:o.
Vexjö	21,000 »	17,000 »	En försäljningslokal med tillhörande källare.
Borgholm	5,500 »	2,000 »	En minuthandelslokal och ett magasin.
Laholm	6,000 »	5,000 »	Magasin och källare.
Skara	9,000 »	Bolaget gör genom uthyrningen 4,100 kr. förlust (enl. revisionsberättelsen).	

I sammanhang härmed bör nämnas, att bolaget i Vimmerby, som trädde i verksamhet först med året 1893—1894 och därför ej medtagits i föregående redogörelse, af staden förhyr stadshotellet med tillhörande inventarier för 5,000 kronor, sjelft begagnar en mindre del af byggningen till minuthandel samt upplåter allt det öfriga d. v. s. sjelfva hotellrummen, källare- och schweitzerilokalerna m. m. utan afgift åt en hotellvärd, som dock är pligtig att hos bolaget inköpa alla de spirituösa varor, som å hotellet utskänkas.

Minuthandeln
med bränvin.

I allmänhet begagna bolagen sjelfva en eller flera rättigheter till minuthandel, men bolagen i Söderköping, Kristianstad och Ulricehamn, hvilka hvartera hafva en minuthandelsrättighet, äfvensom bolaget i Helsingborg, som har två sådana rättigheter, hafva alla fyra öfverlätit sina minuthandelsrättigheter, så att de icke sjelfva bedrifva någon minuthandel med bränvin. Bolaget i Sölvesborg har ingen minuthandelsrättighet men begagnar i stället en utskänkningsrättighet hufvudsakligen för försäljning till afhemtning. Bolagen i Ljungby och Landskrona hafva hvar sin minuthandelsrättighet, men begagna dem icke. I Marstrand skötes visserligen minuthandeln af en aflönad föreständerska, men bolaget har hela sin verksamhet, såsom längre fram skall visas, ordnad på sådant sätt, att man knappt kan säga, att det sjelft utfövar någon verksamhet.

För det sätt, hvarpå bolaget i Alingsås ordnat sin minuthandel, är en något utförligare redogörelse behöflig. Under de föregående försäljningsåren har det varit vanligt, att bolaget öfverlätit hela sin rättighet till minuthandel

med bränvin åt en enskild handlande; äfven på hösten 1892 gjorde bolaget liknande framställning om tillstånd att mot en årlig afgift af 13,500 kronor få till Nils Sandberg öfverlåta sin minuthandelsrättighet, men blef denna framställning trots magistratens tillstyrkan ej af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande bifallen. I anledning af förnyad framställning fann dock Kongl. Maj:ts Befallningshafvande skäligen medgifva, att den del af minuthandelsrättigheten, som omfattade försäljningen af bättre spirituosa, såsom konjak, punsch m. m. äfvensom vin, finge öfverlåtas på Nils Sandberg mot en årlig afgift af 3,500 kronor. Till föreståndare för den återstående delen af minuthandelsrättigheten antog bolaget genom kontrakt den 8 Oktober 1892 handlanden J. G. Sandberg mot arvode, som framdeles skulle bestämmas, och hvilket sedermera bestämts till 2,500 kronor. Enligt kontraktet skall visserligen bränvinsförsäljningen ske uteslutande för bolagets räkning, men då bränvinsinköpen skola verkställas af föreståndaren »i samråd» med en styrelseledamot och försäljningsprisen på samma sätt bestämmas, med rättighet för föreståndaren att vid större försäljningar på platsen eller försändningar till annan ort lämpa prisen efter förhållandena, i likhet med hvad förut praktiserats, och då vidare föreståndaren ensam ansvarar för bokföringen, inventarier m. m., anskaffar och aflönar biträden och utkörare, ombestyr lokalens upplysning, eldning och städning, så synes man med fog kunna påstå, att bolaget i sjelfva verket icke utöfvar någon minuthandel och detta förhållande torde blifva än tydligare, när man erfar, att handlanden J. G. Sandberg, åtminstone numera, är ensam egare af firman Nils Sandberg och att han utöfvar de båda delarne af minuthandelsrättigheten i samma gård.

De flesta bolag, som sjelfva utöfva minuthandeln, uppgifva, att de aflöna sina dervid använda biträden med kontant lön och på sådana vilkor, att biträdena icke hafva någon direkt vinst af spirituosaförsäljningen. Hos ett mindre antal bolag hafva emellertid minuthandelsföreståndarne utöfver den kontanta lönen äfven viss procent, från $\frac{1}{2}$ till 4, af försäljningssumman såsom ersättning för spillning, läckage och dylikt. I Ystad aflönas dessa föreståndare med vissa ören för hvarje liter försäld spirituosa; i Arboga och Köping hafva de rättighet att idka handel med vin samt malt- och läskdrycker för egen räkning. Föreståndarne för bolagens minuthandel äro i många fall äfven förvaltare af bolagens varulager i öfrigt; för några bolag skötes minuthandeln omedelbart af bolagets disponent eller verkställande direktör med hjälp af biträden. Många bolag aflöna samtliga biträden vid minuthandeln, under det att andra låta föreståndarne aflöna dem. Föreståndarne hafva ock hos olika bolag olika skyldigheter med afseende å handelslokalernas uppvärmning och belysning, hvarjemte en del hafva fri bostad, andra icke. Allt detta

omöjliggör hvarje jemförelse mellan deras aflöningsförmåner i afseende på storleken.

Öfverlåtna
minuthandels-
rättigheter.

De minuthandelsrättigheter, som bolagen öfverlåta, medföra i *allmänhet* endast rättighet till handel med s. k. finare eller bättre spirituosas men icke bränvin och sprit. Grunden för de spirituösa dryckernas indelning i detta fall är priset, så att till bränvin räknas förutom de egentliga bränvinssorterna, renadt och kryddadt af olika slag, äfven annan spirituosas, vare sig färgad eller ofärgad, hvars pris vid försäljningen understiger ett visst belopp. Detta är i Sundsvall och Norrköping 1 krona 75 öre per liter, i Göteborg kronor 1: 65 à 1: 25, i Stockholm och Gefle kronor 1: 50 à 1: 25, i Karlskrona och Uddevalla kronor 1: 35, i Karlshamn kronor 1: 35 à 1: 15, i Malmö kronor 1: 25 à 1: 15. Der två pris uppgifvits, gäller det högre vid försäljning i poster om mindre än 40 liter och det lägre för större poster. Bolaget i Alingsås räknar till bättre spirituosas, konjak, punsch etc. utan särskild prisbestämning. En del bolag komplettera definitionen å bränvin med bestämmelser om varornas alkoholhalt, så att varor, svagare än 23 à 25 proc. ej räknas dit, hvarigenom undantag göres för punsch, för hvilken dryck andra bolag lemna särskilda bestämmelser. Såsom sprit anses spirituösa varor med mer än 54 à 59 proc. alkoholhalt.

Åtskilliga bolag (8 stycken) öfverlåta endast rättigheter till försäljning af bättre spirituosas, fastän en del af dessa sätta prisgränsen lägre, då försäljningen sker till orter utom stadens jurisdiktion eller på visst afstånd från staden. Ett par bolag medgifva försäljning af endast bättre spirituosas inom sjelfva staden, under det att de lemna rättighetsöfvertagaren frihet att utom staden, i ena fallet dock ej inom 20 kilometer, handla med hvilka spritdrycker som helst. Ett par andra öfverlåtelse åter afse endast försäljningar utom staden med inskränkningar dels i afseende å storleken, 35 à 40 liter, af de minsta partier, som få säljas, dels i afseende å försäljningspriset inom den närmaste trakten omkring staden. En öfverlåtelse medgifver försäljning af alla spirituösa varor, dock få prisen vid försäljning i staden och dess omnejd (inom 30 kilometer) ej sättas lägre än bolagets egna minuthandelspris, och en annan öfverlåtelse förbjuder visserligen minuthandel med renadt bränvin men lemna handeln med andra spirituösa varor fri i afseende på priset, ehuru dessa varor ej få säljas i mindre partier än 40 liter. Bolagen i Söderköping och Ulricehamn hafva slutligen lemnat sina öfverlåtelse utan någon den ringaste inskränkning, hvarvid det förra bolaget, på det att den person, som öfvertagit minuthandelsrättigheten, »ej må befara att något intrång i hans minuthandelsrätt må ske genom de bolaget tillhöriga utskänkningsställen», i kontraktet rörande öfverlåtelsen förbundet sig att endast från ett af utskänkningsställena

sälja till afhemtning och endast till de vanliga utskänkingsprisen. Bolaget i Ulricehamn inköper den spirituosa, som det behöfver för sina utskänkingsställen, från den minuthandel, hvartill bolaget sjelft öfverlätit rättigheterna till en enskild person. Ett par bolag uppställa särskilda vilkor för öfverlätelser till vinhandlare och till innehafvare af destilleringsverk.

I § 15 mom. 3 af gällande försäljningsförordning stadgas, att om bolag vill mot bestämd, till bolaget erlagd afgift åt annan upplåta någon af bolagets utskänkingsrättigheter, skall bolaget derom göra framställning hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som efter magistratens hörande eger fatta beslut, hvarvid afseende skall göras å, bland annat, skälen för öfverlåtelsen. Något mer än halfva antalet bolag hafva enligt egen uppgift begagnat sig häraf, och bland dem bolagen i Norrtelje, Enköping, Ljungby, Eslöf och Kongelf till sådan utsträckning, att de ej haft någon rättighet qvar att begagna för egen räkning; bolaget i Lund begagnar sjelft en utskänkingsrättighet till försäljning till afhemtning och har öfverlätit samtliga öfriga.

Utskänknigen
af bränvin.

Mestadels är det utskänknigen å hotell samt bättre källare och schweizerier, som på nu anfördt sätt öfverlåtes, hvarvid uttryckligen föreskrifves, att utskänknigen ej får bedrifvas såsom *krogörelse* utan att bränvin endast får serveras vid verkliga måltider åt spisande gäster, ofta äfven att försäljning ej får ske till afhemtning. På några ställen har dock äfven en eller annan krog-rättighet fått följa med vid öfverlåtelsen, ej endast der bolaget öfverlätit samtliga sina utskänkingsrättigheter, utan äfven i andra städer såsom Upsala, Falköping och Söderhamn.

Bland de bestämmelser, som förekomma i kontrakten rörande öfverlåtelser af utskänkingsrättigheter, må ytterligare omnämnas följande: att bolaget eger bestämma de pris, till hvilka de spirituösa dryckerna skola säljas, antingen definitivt eller med minimipris, som ej får underskridas; huruvida all spirituosa eller vissa sorter deraf skall inköpas från bolaget; att spirituosa till visst belopp för hvarje månad skall uttagas från bolaget; samt att innehafvaren af den öfverlätna rättigheten skall svara för stadens gästgifveri. Dessutom förekomma naturligtvis äfven en del rena ordningsföreskrifter.

De utskänkingsrättigheter, som icke på sätt nu nämnts blifvit öfverlätna, skulle naturligtvis skötas för bolagens egen räkning, men granskar man de mellan bolagen och de s. k. föreståndarne för utskänkingsställena afslutna kontrakten, så finner man, att en mängd af dessa föreståndare faktiskt blifvit berättigade att sköta utskänknigen för egen räkning och att således rättigheterna blifvit på dem öfverlätna, dock utan att vederbörande myndigheters tillstånd till öfverlåtelsen på föreskrifvet sätt utverkats.

Det utmärkande för dessa kontrakt är, att de s. k. föreståndarne ej erhålla kontant aflöning utan få uttaga sin ersättning dels genom den med ut-

skänkningsförelsen förenade källarerörelsen dels genom *vinst å utskänkningsförelsen*. Föreståndaren skall köpa all behöflig spirituosa, i ett fall endast brännvin, från bolaget till i kontraktet bestämda pris, hvilka antingen äro desamma som bolagets vanliga minuthandelspris eller med vissa belopp öfver- eller understiga dessa; många bolag ålägga föreståndarne att äfven från bolaget inköpa vin, några till och med malt- och läskedrycker. Försäljningspriset bestämmes antingen af föreståndaren sjelf eller af bolaget, som då vanligen utsätter ett visst pris, ehuru några endast angifva det lägsta vid försäljningen tillåtne priset, under det att ett och annat bolag i stället bestämt ett maximipris. Bolaget i Vadstena föreskrifver, att föreståndarne skola hålla *moderata utskänkningspris* vid risk att eljest bolaget bestämmer dessa; bolaget i Hernösand fordrar, att varorna skola säljas till *skäliga* pris. En del bolag låta föreståndarne äfven erlägga en viss årlig utskänkningsafgift, antingen affären, såsom bolaget i Helsingborg säger, går med vinst eller ej. I Engelholm skall hvarje föreståndare ansvara för att vinsten å spirituosa försäljningen uppgår till en viss minimisumma för år. I ersättning för sitt arbete och sina utgifter erhåller föreståndaren såsom redan nämnts vinsten å källarerörelsen och dessutom antingen hela vinsten på spirituosa försäljningen eller viss procent af denna försäljnings bruttobelopp.

I ett och annat af dessa kontrakt säges visserligen, att all spirituosa skall säljas för bolagets räkning, oaktadt detta påstående står i uppenbar strid mot öfriga här ofvan refererade bestämmelser i kontrakten. Bolaget i Malmköping förbinder sig sålunda att till föreståndaren afstå hvad som återstår, sedan bolaget af nettovinsten å utskänkningsförelsen behållit tio procent utöfver bolagets minuthandelspris, och likväl anser bolaget, att spirituosa försäljningen sker för dess räkning!

När härtill kommer, att föreståndaren i de allra flesta fall skall sjelf anskaffa lokal eller hyra sådan af bolaget, bekosta lokalens möblering, uppvärmning och belysning, samt aflöna erforderlig betjening och bestrida alla öfriga kostnader, torde icke kunna förnekas att samtliga nu ifrågakommande utskänkningsrättigheter i sjelfva verket äro *öfverlåtne* till de s. k. föreståndarne.

Dylika, man kunde säga olagliga, öfverlåtelser förekomma i stor mängd; icke mindre än 45 bolag använda sådana, och utaf dessa hafva 34 bolag upprättat dylika kontrakt angående samtliga utskänkningsrättigheter, som icke varit i *vederbörlig* ordning öfverlåtne. Det är således 34 bolag, som i sjelfva verket icke utöfvat någon enda utskänkningsrättighet för egen räkning.

I Ystad aflönas utskänkningsföreståndarne, som synas vara i bolagets tjänst, med visst antal öre för hvarje liter såld spirituosa.

Föreståndarne för öfriga utskänkningsrättigheter äro verkligen anställda på sådana villkor, att utskänkningsrättigheten med skäl kan sägas ske för bolagets räkning. Bolaget håller nämligen lokal, oftast med möbler och öfriga inventarier; betalar föreståndaren bestämd kontant lön samt ersättning för lokalens uppvärmning och belysning, då bolaget ej sjelft bestrider dessa; består i många fall äfven bostad åt föreståndaren. Försäljningen af spirituosa och oftast af vin samt stundom äfven af öl och porter sker för bolagets räkning, hvaremot föreståndaren får för egen räkning sköta försäljningen af mat, kaffe, té m. m. äfvensom vin, öl och porter, när bolaget ej förbehållit sig de tre sistnämnda varorna. Några bolag äro emellertid ej fullt konsekventa vid tillämpningen af principen, att föreståndaren ej bör hafva någon direkt förtjänst å spirituosaförsäljningen, i det att de medgifva ersättning för läckage, spillning och dylikt i form af viss procent — 1 à 2 — af de försålda varorna.

Bland de bolag, som med föreståndarne för utskänkningsrättigheterna afslutat sådana kontrakt, att rättigheterna i sjelfva verket blifvit öfverlätna på dessa föreståndare, äro bolagen i städerna Kristianstad, Helsingborg och Landskrona; då nu dessa bolag ej heller utöfva någon minuthandel med spirituosa, så följer häraf, att de icke hafva vidare befattning med detaljhandeln med bränvin och annan spirituosa inom de respektive städerna, än att förse utskänkningsrättigheternas föreståndare med varor. Bolaget i Ljungby tager ej ens så mycken befattning med bränvinshandeln inom köpingen, enär den kallaremästare, till hvilken bolaget öfverlätit sin utskänkningsrättighet, skaffar sig sina varor utan bolagets tillhjälp. Liknande är förhållandet i Marstrand, ty der skötes bolagets hela affär af en prokurist, som har skyldighet att upplåta lokal för varornas magasinering; denne prokurist uppbär, såsom förut nämnts, i provision $3\frac{1}{10}$ öre per liter spirituosa, som utlemnas från magasinet.

Bolag, som ej utöfva någon detaljförsäljning.

Svaren på frågan, huru varuuppköpen tillgå, äro mycket knappkändiga; emellertid vill det af dem synas, som om inköpen af bränvin — den förnämsta posten — i allmänhet skulle ske efter infordrande af anbud. Detta infordrande synes dock icke ske genom tidningsannonser utan mera direkt från de större reningsverken. Några bolag uppköpa råbränvin och rena detta antingen sjelfva eller vid de större reningsverken. Ett bolag svarar helt öppet, att det ej sjelft uppköper några spritvaror, och detsamma torde vara förhållandet med ett annat bolag, som låter den person, som af bolaget erhållit minuthandeln, leverera behöfliga varor. Ett tredje bolag förklarar, att det icke spekulerar i spritvaror utan köper i mån af behof, enligt hvad revisionsberättelsen upplyser till åtskilliga öre per liter högre än bolagen i

Uppköpsätt.

grannstäderna. Ytterligare några bolag hafva svarat, att de ej infordra anbud ens å bränvin, andra hafva undvikit att besvara frågan.

För inköp af annan spirituosa än bränvin samt af viner infordras sällan anbud utan ske dessa inköp antingen omedelbart hos vinhandlare i de större städerna eller genom agenter för in- eller utländska affärshus.

Bolagens inköps- och försäljningspris.

Som varmrenadt bränvin är bolagens förnämsta handelsartikel, kan man erhålla en ganska god ledning vid bedömandet af det sätt, hvarpå bolagens affärer skötas, genom att granska bolagens uppgifter om inköps- och försäljningspris för nämnda slags bränvin.

Inköps-priset varierade för året 1892—1893 mellan 72 och 120 öre per liter af normalstyrka, d. v. s. 50 % (det af två bolag uppgifna lägre priset synes hänföra sig till lägre sprithalt) men höll sig i allmänhet mellan 75 och 78 öre. De högsta inköpsprisen voro: 120 öre (Ulricehamn), 85 öre (Hernösand), 81 öre (Engelholm) samt 80 öre (Torshälla, Söderköping, Visby, Venersborg, Falun och Luleå). Det höga priset i Ulricehamn beror tydligen derpå, att bolaget köper bränvinet från den minuthandel i staden, till hvilken bolaget sjelft öfverlätit en rättighet; detsamma har förhållandet varit i Söderköping. Hernösandsbolagets inköpspris, 85 öre, synes än märkligare, när det jemföres med inköpspriset dels i grannstaden Sundsvall, 74,5 öre, dels i Vester- och Norrbottens städer, der det varierat mellan 77 och 80 öre. Det pris, 81 öre, hvartill bolaget i Engelholm inköpte sitt varmrenade bränvin, var 5,5 å 9 öre högre än inköpsprisen i Skånes öfriga och Hallands städer.

Försäljnings-prisen hafva varierat mera än inköpsprisen, nemligen från 91 till 155 öre per liter, men i allmänhet hållit sig mellan 105 och 125 öre. De högsta försäljningsprisen förekommo i Karlshamn (155 öre), Söderköping (153 öre), Ulricehamn (150 öre) samt Stockholm (147,4 öre) och Göteborg (144,4 öre). I sammanhang härmed torde böra nämnas, att några bolag under några veckor vid julen sälja bränvin till lägre pris än eljest under året.

Försäljning genom agenter.

I byråns berättelse för försäljningsåret 1891—92 omtalades, att två bolag i ganska stor omfattning använde agenter till försäljning af spritvaror utom den stad, der bolaget utöfvade sin egentliga verksamhet. Såväl dessa bolag som samtliga öfriga med endast nedan anförda undantag hafva nu nekande besvarat frågan, huruvida agenter användes. Undantagen utgöras af två bolag, af hvilka det ena förklarar sig visserligen använda agenter men »i mycket ringa omfattning» och det andra säger sig hafva genom agent sålt en ringa kvantitet sädesbränvin.

Bolagens redovisningar.

Gällande försäljningsförordning är kanske ej fullt tydlig i fråga om, huruvida ett utskänkningsbolag skall till fördelning enligt förordningens före-

skrift afstå nettovinsten å all den rörelse, som bolaget bedrifver, eller endast vinsten å spirituosahandeln. Med anledning af i denna fråga anförda underdåniga besvär har emellertid Kongl. Maj:t i ett fall resolverat, att bolaget vore skyldigt att afstå vinsten på all den rörelse, som bolaget idkar, således äfven vinsten å handeln med vin och maltdrycker. Atskilliga bolag rätta sig emellertid icke härefter utan antingen öfverlemna sistnämnda del af vinsten till kommunen eller reservera den till utgången af bolagets oktroj för att då fördela densamma.

En annan föreskrift i försäljningsförordningen, hvilken tillämpas på olika sätt, är den, som handlar om användningen af de afgifter, som ett bolag uppbär för öfverlåtna rättigheter. Kontroll- och justeringsbyrån har fäst vederbörande landstings och hushållningssällskaps uppmärksamhet derpå, att enligt byråns åsigt bolagen äro skyldiga att till fördelning öfverlemna dessa afgifter oafkortade, och synes flertalet af dessa myndigheter hafva delat byråns åsigt, så att under försäljningsåret 1892—1893 var det egentligen endast två bolag, de i Söderköping och Ulricehamn, som använde en del af de uppburna afgifterna till bestridande af bolagens egna omkostnader. Bolaget i Söderköping kunde dervid stödja sig på föregående revisionens och landstingets godkännande af förfaringsättet. Ulricehamnsbolaget åter hade i aftalet om öfverlåtelsen bestämt, att afgiften till en del skulle erläggas i form af »förvaltningsbidrag», och denna del synes bolaget anse sig berättigadt använda för sina egna utgifter.
